

IX. 8. 32.

1891. VIII. 26 27 28
25 fl.

31141-31143

I St. Dr.

Zawacki
Rumie
Ierzowski
Oekonomia.

Przód 1607 1607 1608 1607 2
THEODORA ZAWACKIEGO

To Theodor
Zawad Herbu Rogala *To Dozoru*
In com

PAMIĘC ROBOT

Kmbr 1607
DOZORV GOSPODARSKIEGO *gospodarski 1607*

Conventus w każdym Mieście *Bledzow*

Do trzech Części KSIĄG ZIEMIANSKICH, na PIERWSZĄ KSIĄG rozdzielonych (których tak y innych prac swoich przyszłych rozporządzenie niżej w Przemowie do Czytelnika Austrii wspomina) należąca.

W KRAKOWIE w Drukarni Fraciská Cezáregz. 1620

Tę kę krocę szczęśliwy co z rola przestawa
Praca swa życie / temu Pan Bóg dawa
Nie wysadza się na zbyte porrawy /
Na prozne stroie na wydoworne sprawy
Ale w domu swym vsiadł w pokoju
Skromniucsko życie nie myśleć o boju
Ani o prawie : nie zabiega chleba
Miać go w domu / tak wiele potrzeba
Dworzkiej polewki ni kufła nie łapa
Ni dla Bankietow za panem nie ślapa
Woli na gacie karmney przestać w domu
Nie deserować za bankiet nikomu :

Mądry to kroczy kroczy w milowal
Rola : lecz trzeba aby ley pilnowal
Zola obfity niech wypytowal
Z zaskawic się y oluyc nie rósł. 36. S. 5.

W Giłłolowina wsi wesoła
Złoty głos twej chwałi zdoła
Zco łuc wczasy kio pożył.
Zaczaj wspomnieć moje wspaniały. I. K.

Sam sobie wolen innym nie holduje
Dziwi y palacow. Pánstkich nie pilnuje
Na wrząd nie chęć / Sadukow nie prosi
Do stad wleche rzadko kio odnosi
O zabobony niedba tego świata
Trawi w polkorze pobożne swe lata
A choćby przemogl y na świetne rzeczy
Niechce bo widzi że to nie kreczy
Nieprześlada się na wozy na konie
Bardziej za ten kóst myśli o ragonie
O proznujące nie medba pacholci. 36. S. 5.

WYDZIAŁ

WYDZIAŁ

Do Czytelniká THEODOR ZAVVACKI.

W Jemny to dobize CZYTELNIKU y doświadczamy tego /żená píl'nym dozorze y porzadnym robot odpráwovániu sílá w gospodarstwie náleży. Dobrze wlochy mowi: L'occhio del patrone ingrassa il cavallo. to jest: Oko pánskie tuczy konia: trzeba pílności / trzeba dozorcu / trzeba vmietetnośc: pílności w rpráwovániu / dozorcu w zásianiu y w strzeżeniu sřody / vmietetnośc: zás w poznávániu nástenia / roley sposobney (o czym sře roko ná swym mteyacu w Zásiedze moiey Ziemíánskiej) y w záchovániu czásow síánta y zbievánía. O záchovániu czásu okolo robot ták Xenophon in Oecon: mowi: Ruri sicut in vr. be singula opera habent sua peculiararia tempora: to jest: We wśi iáko y w Míesíce káždá robotá má swoy osobny czás. Cato zás ták piše: Res rustica inquit, sic est, si vnum sero feceris omnia opera sero facies. Po Polsku ták sie to rozumie: W rolnych robotách ieśli tedne pozno czynić bedziesz / y inśe w sřetle po niey nástepujące pozno odrabiać bedziesz musiał.

Wtedy tedy ledwie nie setney czásteckce KSIĄG MOICH ZIEMIANSKICH Proctus chnom ná pámieć przyswól Ziemíáninowi ábo Gospodarzowi / co zá roboty y dozor ná píl'ne y pámieć / okolo gospodarstwá / w káždym Míesiacu mteć má: gdyż wśyczli P. 20 g z droo wia / w dawno obiećaney. Ziedze moiey Ziemíánskiej do Proctey cie w tey ríeice czésto odsy lam / dostátecznie o rzeczách wśelákich do gospodarstwá náleżacych mteć bedżemy. A zebym íe tuż obietnica CZYTELNIKU wtecey nie karmil Etoram kílka Proć w sřetpách moich y teraz áwiesz o Práfaczey Processu mego roku Pánskiego 1619. trzeci raz wydánego po náwiał: wiedz o tym pewnie że tuż iest zgotováná do druku / tym porzédkiem:

Generál'ny tytuł iey iest ten: **KSIEGA ZIEMIANSKA.**
á iest ná trzy Cześci rozdzielona.

Pierwsza Część pić Ksiąg ma
w sobie.

Pierwsza ten tytuł ma:
ZIEMIANIN.

Wtóra:

ROLA, ŁAKI, ŁAS.

Trzecia:

WVINNICA, OGROD, Sad.

Czwarta.

NAVKA ROZMIE-
rzániá gruntu.

Piąta.

KALENDARZ WVIE-
czny Gospodárski.

Wtóra Część ma téż pić
Ksiąg w sobie.

Pierwsza ten tytuł ma:
S T A D O.

Wtóra.

BYDŁO DOMOVVE.

Trzecia.

PEASTVVO DOMOVVE.

Czwarta:

MYSEISTVVO.

Piąta:

STAVVT y IEZIORA.

Trzecia Część ma téż pić
Ksiąg w sobie.

Pierwsza ten tytuł ma:
STROZ Z DROVVA.

Wtóra.

SZKATVlka Podrośna z le-
karskny y drogimi kamiczníe

Trzecia:

E EKARZ DOMOVVT.

Czwarta.

APTEKA DOMOVVA.

Piąta.

CTRVLIK ábo BALVVIERZ
domony.

Wśpół tá Księgá má w sobie sřesćet hátkuszy y figur kílka set / Protem tá Kóstem sřytn rzeźąc dawał. A iż iestże Kóstu niemálego potrzebuie ná drukováníe / iáko sam Czytelniku wídziś / á moy wycienzony chudośláček dochođ (Którym przedym zaytł był inśe Práce moie ná pozysk pospolity / Ktore Wśczyzná w reku piástu / z Drukárni wypráwosze) ná ták wleśli Kóstu tuż niewystárczy: nie dziwny sie tedy że prochem wyprády od Kóstu / nie w Pácie leży: gdyż cüm facu tas adess, volupras prodest. delinuntis in malis. yc.

po naszymu może się tak prosto rzecz: trudno się puszczać bez włości na morze: na chęć y wo-
leń moiey nie niezefio/ y niezchodź! Ktoram wszystkie obrocil na posługę (Boże daj aby
wszdy kiedy chciałś tego wdzięczną być) Oczysznie.

A ieszcze powiem CZYTELNIKU, nie tylko ta księga ale y żołnierzy moich na piec dyskursow
rozdziałony/ gdy go nappilniey było potrzeba tych czasow zamieszanych/ z ciemnych latow
w których także leży/ będąc dawno gorow/ na posługę oczysznie/ dla teyże wyższej polo-
żoney przyczyny niemogli się wyprawić. To widziysz czym się to dzieje/ tam czynił y czynia-
com mogli. Nie wątpię jednak w łaskę Pana przedwiecznego/ że ten (qui dedit incipere da-
bit & perficere) który te pracowita zabawy dał/ z łaski swej do tego dopędzić kresu/ że ia da-
y jeszcześliwie dokonczyć w drukarni: takż też tuż niektórzy ludzie mądrzy y zacni w R.P. na-
szej/ dobro pospolite miluacy/ y one rozumnazający/ tym pracam moim dobrze się przypa-
rzywszy y one pilnie uważwszy promowować te chęć/ obracając pilką Ich MN pewnie
księgi pod opiekę swą: rozumiem że y inisi przykładem ich MN gdy obaczę te ochotę Ich
MN inszych w rozumnazaniu dobrą pospolitego do tego się przyczynia/ aby iako napredzey
wynieść mogły te prace/ które zaciągają za sobą pospolity pożytek/ y sławę ich MN. nie-
śmiertelność. To jeśli dojdzie/ niedługo da Pan Bóg jeśli nie cała część Ktora/ przyna-
mniej iedną księgę po drugiej a przedko z drukarniey mieć będziesz. A jeśli bym też Pan
Bóg tym czasem z tego światła powołał (w czym niech się dzieje tego wola święta) a te lu-
dźbracy zostaliby po mnie: dosyć miłe na tey sławie będzie/ że oczyszna wieżem ia w tym
dla męj pracował: y choć dochody moje na to nie wyniosły/ aby były mogły te księgi swia-
du się pokazać/ przynamniej wola Ktośkolwiek z potomnych pochwali: więc jeśli by się ia
fiej Plagiarius (a sila się ich nazydnie Ktorzy falcem mittunt in alienam messem) po moiey
śmierci znalazł/ Ktorzyby zwracając te prace moie/ nimi się chciał szycić: nie będzie śmiał
rozumieć ważyc się tego/ y cudzym pierzem iako onā cornicula Aelopi zdość się: wiedząc
o tym że się tuż te prace oczysznie ogłosiły. P. Boga jednak mego proszę nieszaniecham że
bym te potomni dowcipu mego iako napporządniey na śmiech oczysznie z drukarnie rozrza-
dzić y wyprawić mogli: bo ktożby ie tak potym pilno wyprawił iako oćiec własny?

A nim te wyższej wspomniane prace moje wynda/ nie wystawiam ia y teraz/ choć bez na-
grody zastugować się oczysznie y oney zdość/ powolej opisać położenie/ (czegośmy do
tego czasu iako się godzi nie mieli.) polski/ Litwy/ Rusi/ Prussi/ Wązowsi/ Smudzi/ Tatarsi/
Zaciągając ięzykiem: pytając się o rzeczach/ do wiedzenia potrzebnych/ Ktoreby ozdobe-
Ktorem naszym za sobą zaciągali/ położenia Ktorem tablice gotuac/ Miast/ Samot/ deli-
mituac/ opisuac/ na conterfery niektórych ludzi wielkich y zacnych w Rzeczypospolitey naszej/
przed tym y teraz będących się zdobywając: nakoniec cokolwiek godnego do widzenia y
wiedzenia bydy rozumieć w oczysznie naszej/ tak w rzeczach duchownych iako y świeckich/
na Ktore sobie zbierając: czego Idzam w Książeczce małej/ Ktoram nazwał Epitome Polonio-
graphia, przydawamy do tego Cathalogum Ducum atq; Regum Polonorum, y Stenimata Sar-
matica Nobilitatis podaćbym pierwszy chciał pod rozsadę tych/ Ktorem o tym sadzić należy:
będzie się to podobalo a Ktorem nazywając/ prace litować niebode/ y sam oczywistym świad-
kiem Ktorem rzecz będąc chciał bydy: a nie będzie się zdalo/ przynamniej chęć moiey y go-
towości na podejmowanie tak wielkiej prace z tysiąc jeden wdzięczny będzie/ a potym da-
le Bóg będzie się wola Boża/ na Ktore ia wszystko spuszczam: SZKOLE DWORSKIE, ORATORA
POLSKIEGO, SEKRETARZA za pamiętkę wieczna oczysznie po sobie chciałbym jeszcze zostaw-
wić CZYTELNIKU.

A te dyżera y niewystawne mi słowy napisane wymowke y książkę małą/ drugi raz wy-
dana wielkie ogłoszając za wdzięczne przypawszy jeszcześliwy czytay: a o pracach moich Kto-
rem napred dla ci y chwali Bożej a potym dla pożytku bliźniego y miłej Oczysznie. cza-
su wiele nado nimi trawiac/ Ktorem poły go iedno sławac/ sady nie obłudnie: y na mie jeśli będziesz rozumiał/ że za
prace moie tego będą godzieni bądź iśćś.

THEODORA ZAWACKIEGO

Pamięć robot y dozoru Gospodárskie^o

w káżdym Mieśiącu.

Ianuarius

Styczeń.

*Styczeń z frogimi mrozmy z Nowym Látém chodźi,
W Nowé Látó y stáry kozuch nie z ářkodźi.*

W Styczniu może káždy zroz-
zumieć co zá Róć będzie i
bo gdy pogodny początek
szrodek y koniec tego Mieśiąca be-
dzie/ tedy y Róć dobry będzie.

Stomą dla bydła áby dobrze śa-
fowano w tym Mieśiącu kedy ie-
máło/ doglądać bydło dobrze kar-
mić y pilnować go.

Násienie ná Látó y inře zbo-
że młócić/ y odmłóćkow porządnie od-
bierać/ y ná spichlerze sposobne sy-
pąć/ zboże przetrzuć.

Jáko spichlerze máia być budo-
wane/ y co zá opátřzności trzebá o-
kóło zboża/ tákże co czynić áby go
myřy y robáctwo nie přowálo i w
Księdze moiey Ziemiánskiej w pier-
wszey częřci w Księdze wtorej/ Ktora
ten tytuł má: Rola, Łaki, Lás, ná

řwym miejscu do státecznie pisałem.
Karmie wieprze bić w ostátniey
kwádrze.

Do gumná áby sie swinie nie zá-
kradały tego pilnie strzedz i bo nie
tylko škoda/ ále y sromota. przeto
ma sie stárać Gospodarz rzadny/
áby gumno záwárte miał.

Drzewo ze pnia rabáć przed ś.
Fábianem y Sebestianem/ w ostá-
tniey kwádrze/ gdy Mieśiąc iest pod
ziemią/ ná budowanie i tákże ná o-
břecz y ná inře státki domowe bo
tákie drzewo długo trwa.

Suszyć owoc/ iáko iáblká/ grus-
řki/ kwásna kápustę/ mářchew/ y
inře iářzyny/ tego y przysřlego mie-
śiąca nalepřy czas iest przedawáć/
po ki młode żielone żiółká y iářzyny
nie nářtapić.

Pamięć roboty doзору Gospodárskiego.

Cynow wszelákich gdsie jest de-
biná / tám kołow / stupow + gdsie
sósnná / tám żerdzi / dylow / y drew
do palenia / luczywá ná komury ná-
wozić / nárabác + tákże wszelákich
státkow náprzyczyniác / ták tych kto-
redomá zrobić może / iáko y kup-
nych. Kedy lás lesné / gdsie gárnearz
z gliny / gdsie kowals żelázá.

Gnoy ktory od s. Marciná ná
kupy byl kładziony przewracác / ten
co byl ná spodku ná wierzch / áby
dobrze vgníl.

Kto też ma co budowác / ábo co
zwozić / iáko sol / żyto do spichlerzá /
ná sánách niech to odpráwne / bo
láčno wszelákiey máterey ná budo-
wanie przyczyni / y zwozie co sie mu
bedzie podobáto: bo sánámi lżej /
y bliżej droge przez błotá y rzeki wy-
prostuie.

Plugu / brony / wozu / y inšych
sprzetow popráwíác.

W s. ycznu naylepsze są slima-
ki kto ieradie.

Popiół kedy lesnemi drwámi pa-
lá zbierác y chowác rzadnie. chmie-
liny też y mákowiny palić ná popiół

Ná cienkie płotno cienko kázác
pżasć + obrusow / recznikow / ser-
wet dostátek kázác tkaczom zrobić.

Zury y gołębie posládem kámić.
Z Jarki gorzałke kázác palić.

Owies rozprzedáwác / bo pod
ten czas nadrozsy bywa + dla siebie

go y dla przyjaciela z potrzebe zo-
stawiszy.

Másto y mleczno rozprzedáwác.

Podly drob bydlecý w becztli solić.

Owcom olszowe lisćie dáwác /
ktora go iesć bedzie o tym czasie / tá
jest zdrowá + ktora nie / tá choruie ná
watrobe y płucá. iáko zábiegác tym
chorobom owczym / y inšym / w
ksiegách moich ziemianstkich w cze-
sci wtorey / Ksiedze wtorey / ktora
ten tytuł ma *Bydło domowe*. piśalem.

Kokosy żeby przedzey mósty / dá-
wác im podeszās tego Miesiacá su-
siony groch / owies / ábo też suszony
chleb.

Tátárke młócić / y co podleysze
go ziárná / y co namniejszy ná nasie-
nie schowác + bo táka iáko powiá-
dáia gospodarze / naylepi sie rodzi.

Sieczke rzezác bydłu wymiárem
á porzadnie y koleia + bo słomy by-
dlu / owcom / stádu / y kozom silá
wychodzi + á gdsie ieý nie wiele by-
wa / lade z kosa do rzezania sieczki /
á kóciel do grzania wody mieć + też
dy lácniey sieczka niż słoma doby-
tek przechowác sie może.

Gdsie stawki są ktore oddechu
potrzebuia / opátrowác to / y ná ká-
ždy dzien przerebie kázác przerebo-
wác / áby ryby mogly trwác á nie
pozdychác + toż czynić y przyszlego
Miesiacá / tákże y w Grudniu gdy
zimno przedko nástapi.

Sieci

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

Sięci na ryby rozmaite do wiel-
kich y małych stawkow dżić / y
zkraty na powrozy do nich goto-
wacá kedy puszczę y zwierz jest / sie-
ci przyczynić / y zdartych poprawić.

Gnoy czynić. iáko go czynić / w
pierwszey części Księg moich Dzie-
mianstkich wżędzie wtorey / ktora ten
tytuł ma : Rola, Łaki, Łas, pisałęm.

Pszczoly przynosić na mśe mney-
scá.

Dziwólki máia kadziel przasć / pie-
rze dżić / groch obierac / grzyby su-
szone krócić / także wadzona rzepa.

Tegoż też Miesiacá bydló roz-
maite komuby poodchodziło / ma-
być kupowane: także kury / gęsi / ká-
czki. A to sie wszytko ma rozumieć
o dniach káżdego Miesiacá / nie li-
czac od tego nastáma.

O tychże robotách com tu tylko
krótko przypomniał w piátey Ksie-
dze pierwszey części Księg moich Dzie-
mianstkich / ktora ten tytuł ma : Ka-
lendarz wieczny Gospodárski. przy
káżdym Miesiacu dostateczniey
pisałęm.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego w Mie- siácu Lutym.

Februarius,

Luty,

Luty przynosi febrę y pierśi bolenie,

Czego chcąc wyjść, bierz miernie picie y iedzenie.

Tę robotę wszytkie co y w
przesłym Miesiacu odpra-
wowane być mogą.

Przekopy około rol / pol / łak / o-
grodom czynić / dla przeiázdu.

Cebule / márcherw ná nasienie sá-
dżić według czásu iestliże ráwny Rok
będzie.

O drzewá niepotrzebne gálezi o-
krzeszywac / z wasienic obierac / o-
kopywac / także kostki sádzic y siać
według czásu : bo iesliby ieszcze sz-
mna były / tedy to ná Mázec zá-
chowac.

Gálasti ná sżepienie oblóm y-
wac /

A ij

wac /

Pamięć robot y dozoru Gospodarskiego.

wać / y młode drzewka przesadzać /
w ostatney kwadrze.

Cieleć na chowanie walać yć w
ostatney kwadrze.

Wina z fasy do fasy przetaczając /
abo odraczając / w ostatney kwadrze
w iasny dzien / y gdy południowe
wiatry wiać beda. O czym serzy
w pierwszey części ksiąg moich Ziemi-
nińskich w Księdze trzeci / ktora
ten tytuł ma: Winnica, Ogrod, Sad.

Dziewo na budowanie rabac w
ostatney kwadrze.

Stawy narybiać w ostatney
kwadrze.

Roszące siał w wigilia s. Pio-
tra Kated. abo w wigilia s. Ma-
cieja. A iako to siał / aby przedko
kapusta zmey była / w Kalendarzu
wiecznym Gospodarskim, w Pier-
wszey części ksiąg moich Ziemi-
nińskich w Księdze piątej pisałem.

Z rzepnicy y ze lnu oley bić kazać
a ten do lamp abo kagantow / także
do mazi może być używany i także
makowoy / lniany / konopny oley na
post bić kazać / y potym go przeku-
pkom bamiami przedawać ku po-
stawowi a wiedzieć wiele kwart w ba-
nie wondzie.

W tym Miesiacu ma Gospo-
darz pilności przyłożyć / aby zboże
wymłócił z sasiękow / bo pod ten
czas y potym szkoda wielka myśli
w nim czynia.

Tegoż Miesiacu może pniać sa-
dzie / w ktoreby kto przez rok chciał
szczepić / także y dzewka gdy mż-
niazga w store wondzie i bo także
go dzewo / ktore w Lutym szcze-
pione bywa chrobacy me toczy / y
w owocach sie nie rodzą i o szcze-
pieniu sadow rozmaitym sposobem
o przesadzaniu dzew / ostrobywa-
niu / okładaniu gnoiem / y insym
dozorze około sadow / w pierwszey
części ksiąg moich Ziemińskich w
Księdze trzeci / ktora ten tytuł ma:
Winnica, Ogrod, Sad. pisałem.

W tym Miesiacu około piatego
dnia tego Miesiacu / nasienia ogro-
dne mogą być z ziemią zmieszane w
garncach / aby tym przedzey weflyt
nie trzeba go iednak długo w ziemi
mieć aby me pusćilo.

Gnoy z stajen y z obor wyprzo-
tając / y na pole wywozić / a zwlaścić
na iezmiensko / na schodzie Mie-
siaca i także na plomierole / a trze-
ba go zaraz rozrzucić po roley.

Tegoż Miesiacu może Marco-
wy iezmien siał tydzień przed Za-
puszty / abo tydzień po Zapusciech.

Dziwkom kazać przasć / pierze
dziec / rzepe obierać y zagnila iarzy-
ne / y owoc dla wieprzow kłaść
powrosta y powrozy robić.

Troiste nasienie siał od 12. dnia
Lutego aż do 22. dla bydła to jest /
zmieszać iezmien / owies / wyka / y
gorczyca.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

gorezyce/ y ták to wszystko niech ro-
ście i y potym gdy podrosćie/badź
zielono/badź też gdy się dostoi żać/
y tym żmie bydło karmić. A ma
być ná dobże vpráwney y vgnoi-
ney roley siane.

Ogrodow doyrzec aby ie ná wio-
sne gnoiem vpráwiono/ podorano/
y coby potrzebá było / vezymono.

Przedzwá ze lnu dáć popráć/ á-
by tym bielsá przedzá do robiema
plotná byłá.

Ná winnice kto ie ma/ ábo dla
winá do ogrodow gnoy wozić.

Laszki do podpieranía winá
strugác.

Mosy nápráwiać przez ktore
bydło chodzi y ludzic iezdza / cho-
dza y rzeczy woza.

Prosiat ktore sie tego Miesiáca
rodza nie bić/ ále ie wychowywáć
bo przyśley Wiosny y Látá gdy cie-
plo nástapi lánicy sie wyśymić y

wychowác mogá.

W Styczniu y w Lutym máti
iáko nawiecey kázác námleć / by y
ná cały rok / bo táká trwála bywa
ná chowanie. Co czynić aby długo
w fásách bez stázy nábita trwála /
w czesći pierwszey Ksiąg moich
Ziemianstich w Księdze pierwszey/
która ten tytuł ma Ziemianin. do-
státecznie pisałém.

Tego też Miesiáca gdy sie orác
bedzie godziło / plug gotowác ná
rola/ y poczáć orác ná bob/ groch/
wykę / y te rzeczy siać.

Gniazda ptástrwu domowemu
nápráwiać/ aby sie mnożyć mogło
golebie gniazda wymiátáć/ tákże y
kósfie.

Solwárk bydlem opátrzyć / ie-
śliże go co żmie vbyło.

Pszczoly kupowác / y ná pewne
mieysce stáwiać / aby sie mu przyu-
czyły.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego w Mie- siácu Márcu.

Martius.

Márzec.

Márzec odmienia wiátry, deszcz mieśa z pogoda.
Więc nie dziw ieśli stárzy czuía go z swa škoda.

A w

w tym

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

W Tym Miesiącu poczynają kury / gęsi / kaczki znosić jajca miesiąc / a czasem też na koncu Lutego / iako czas ciepły albo lato blisko następuje. Starać się tedy / aby iako narównieży kury były nasadzone y kuczeta wyległy / abyowiemi tym przedzey wychować.

Jednastey Niedziele po Bożym Narodzeniu ma być piąg na rolę.

Na Wiosnę trzeba rolę najlepiej zrozumieć / bo w Jesieni tylko żyto / a psenice ożmnia sieć : ale na Wiosnę wsclakie zboża y ogrodne rzeczy / które potrzebują swej pracy między któremu są niektóre / którym potrzeba w Jesieni rolę gotować.

Tegoż Miesiąca Szalwia / ruś / mairan y inne tym podobne ziółka sieć y przesadzają : melonj / także ogorki y bane. Także może 24. dnia Mārca / gruski / jabłka / pigwy / mormowe drzewa szczepić y sadzić : może też iedline / debne szczepić.

W Mārce gdy roża polna trzy dni albo sześć przed pełnią będzie przesadzana z miejsc na miejsce przez trzy lata / będzie miała na sobie roża cielistey farchy / y bārzo pachnaca. Gdym serzey w trzeciej księdze pierwszej części ksiąg mo-

ich Ziemiánskich / która ten tytuł ma / Winnicá, Ogród, Sad.

Otopuy drzewa w Mārce / ley wodę w doły / niech będzie tak rozrzucon wilgotny aż okwitną / tedy im nie będzie szkodził grad ani mroz. Głębie kiedy do szczepienia y iakie wloimy w Mārce / y kiedy szczepić / y iakie młode latorośli w Kalendarzu wiecznym Gospodárskim w piątej księdze pierwszej części ksiąg moich Ziemiánskich / w Księżcu Mārce / w Tytule o drzewach pisałem.

O Gasietach młodych iako je trzymać y czym / y iako je znaczyć : tamże w tymże miesiącu pisałem.

Wierze obcinac dla grodzienia y szoszenia nowiu tego miesiąca / a trzeba przedko obcinac po iakie w me miazgę me winidzie : obcinawsy / w wiastki ię zebrać y postawić / y tak przez tydzień albo dwie. Niedziele niechay stoi aż wyśchnie / choćby też tak stać miała aż do letniego siania : a potym ię w wodę włożyć / gdy plot będzieś miał plesć.

Może się też w tym Miesiącu sprawić / co się w tamtym sprawić nie mogło dla zimna y śniegu : to jest drzewa ostrobywać / suche gałęzie obryzać / z wasiennic obierać / wilki obryzać y stare liście z drzewa zbierać : szczepy kopać / ięśli

by nas

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

by na żmie były gnoiem obłożone
 albo iaka mierzwa.

Cieleta odsadzać w wtorey kwá
 drze około pełney.

W zbożu żelstá wyrwać.

Ná ieczmiem/len/kápuſte/y ko-
 nopie gnoy wozić / kto tego przed
 żmą nie uczyni.

Groch y wyka w ostatney kwá-
 drze siać / albo przed nowym Mie-
 ściem około Szrodopostney Wie-
 dziele i także y owies / iare żyto y
 ieczmiem Márcowy.

Ná len kto przed żmą nie orał /
 może to ieszcze w Márcu uczynić /
 skoro śnieg zniźsie y skoro się be-
 dzie godziło orać i potrzeba iednak
 pierwey dobrym gnoiem rola ná-
 wieść / gdzie go maſz siać / y w orać
 go w żmie.

Skoro śnieg zeydzie / laty / ogro-
 dy wymiatać / grabić / wypza-
 táć / kretowiſką przydeptować / zá-
 miatać / zrownawiać / aby trawá
 rość mogła i około łek przetopy
 kopać / y ſtáre wybierać.

Kápuſtne pozne naſienie dżien
 przed świętą Gertrudą siać.

Pſenice iara w Wielki tydzień.

W ogrodach kopać / grabić / ro-
 zmátem naſieniem y iárzyńami zá-
 siewać / iako ſa / cebulá / ogorki /
 pietruſtká / rzepá / marchew / éwi-
 ká / dżyran / páſternak / kuczmer-
 ká / ſalátá / rzepnicá też nie zła dla

oleu dla czeláſi domowey / y inſe
 do kuchnie należace iárzyńy i ieſli-
 że w Lutym żmno było / y nie go-
 dziło się siać.

Roża ſadzić.

Sliwowe y wiśniowe drzewá
 przesadzać.

Ná naſienie cebule / pietruſtki /
 márchew / y inſe / ſadzić pod peł-
 niąco ná to w ogrodách ma być
 siano y ſadzano / y ktorego czasu
 wiedza o tym dobryy Gospodarze /
 y iam też o tym w Káalendarzu wſpo-
 mniał / czas opisaſywedług kto-
 rego się ſprawować trzeba około
 siania wſelákiego.

Skoro puſci naſieniu myſlić /
 siać / y nie odrywać się od siewu.

Grodzić ná ten czas póki siew
 nie nádciągnie / á tak / aby ná drugi
 rok grodzić nie trzeba było.

Swiniom dżiegiel z korzeniem
 záraz po Wielkieynocy w pićie
 kłaſć / bo im to zdrowo y zdychać
 nie beda.

Owce ná pole znówu wygnąć
 gdzie ná polu przez láto bywáią
 dla gnoienia roley.

Wiecierze ná ryby záſtawiać / y
 ná Wioſnie ná rzekách / ſeczubletá /
 kárpietá / y wſeláki drob łowić / y
 ſtáwy tym rybić / albo też przesa-
 dzać z ſtawkow w piermſey kwá-
 dzie mieſiącá nowego albo przed
 pełnią. Straż też mieć dla ryb w ſtá-
 wiech

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

wiech y w sadzawekach/y kiedyby po polu takie izeziorka były / nie tylko na wiosne ale y lecie: bo w cieple wode rychley chłop webinie y ukradnie.

Budowanie wielkie na Wiosne zacząć: i rzemieślniká do budowania dranic/dziewa/tárác/gontow/ y do wszelákich robot naiezmiego na Wiosne kiedy dzien wielkietiednác/ á swymi poddanemi zimie y w Jesieni y na Wiosne robić może/ ktory osiády / ábo ktorego kto domá zamieszchowa.

Vgor orác poczynác kiedy na dalszy pierwey / dla passey / zwlaśczęza kiedy czas na paszat á tam kiedy nágnioione role/ posledz orác dla pasy y sian: bo na wielu miejscach może siano posiec toż orác. Tákże na vgor gnoy wozic.

Jeczmién sianc przed Wielkanocą ábo po Wielkieynocy / według pogody y zwyczajú każdego kramu. Do pieszczol doyrzecz gdy iásny dzien iest.

Wino odkrywác gdy sucho y iásne niebortákże winnice wyprzatat/ okopywác wino/ ic.

Powrosła ná zboże dla przysilego żniwa czynic / y ná posyćie ná domy snopki wiazác.

Mate dáć mleć/bo taka przez lato leżec może gdy kto w Lutyym / dla potrzeby przez cały rok / nie dá iey zemleć.

Starkow/škut/doyrzecz aby zámwe cále były.

Od Wielkieynocy aż do s. Jáńubá tra sie rozmaite ryby / dla tegoż pod ten czas wielkimi siećiami škodá ryb łowic/ aby stáwy nie puścowały.

Ná Zwiástowanie Panny Máryey ábo w rychle potym wychodzi rybá z głabiey ná szerokóć wody.

W Márcu może byóc sadzona cebulá mloda okolo grząd ábo zagonow / á nasienie cebulne może sianc w poszrodek: z tey sadzoney bedzie potym wielka cebulá: á mála ktora była w poszrodku siana / może tákże byc na przysile Wiosne sadzona/ aby wieřsa wrosła.

Dziście káczi strzelac y łowic gdy zás do nas przyleca.

Młode kurczeta sádzic/ bo tákie naylepsze sa ktore sie w Márcu wyłega/bo sie mogą przedzey wychowác/ á niż te ktore sie w Sierpniu wylagaia/ ábo potym/ gdy chłodne czasy nastepuia.

Málonowce nasienie sádzá pospolicie dwie Tiedzieli przed Wielkanocą ábo pozniej / gdy iuż mrozow nie bywa/ bo predko wymarzną. Jáko ie sádzic y co czynic aby sładkie/pachniace/y wielkie wrosły. W Kalendarzu wiecznym Gospodárskim w Miesiacu Márcu pisalem. w Tytu o Málonách.

Gdy

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

Gdy chlebá kto przed nowem
Kapo ma/może z owśa/ z tatarłki/
z prosa/z soczewice/z bobu/z wyki/
z wielogrochu/ z iabłek/ z gruszek/
chleb czynić iáko go czynią w pier-
wszey części ksiąg moich Ziemián-
skich w rzedze pierwszey ktora ten
tytuł ma: Ziemiánin, pisałem.

Bronatne fiołki rodzą się w
Márcu/ z ktorých dobre gospody-
nie/ sok/oleiek/ cukier/wódka/ocet/
konfekt/y inſze rzeczy do swey ápte-
czki domowey czynić maia. Jáko
te rzeczy czynić/ w Aptece moiey do-

mozey w trzeciej części Ksiąg mo-
ich Ziemiánskich w Rzedze Piątey
pisałem.

Rosáda bywa siana w wielki ty-
dzień/á przesadzáia iá ná s. Urban.
A trzeba iedne od drugiey ná puł-
tory stopy sadzić/ áby iedná przed
drugą rosć mogła: á gdy podro-
ście/ trzeba iá często okopywać/
póki się w ziemię dobrze nie wko-
rzeni. O czym serzey w pierwszey
części Ksiąg moich Ziemiánskich/
w rzedze trzeciej ktora ten tytuł ma/
Winnicá, Ogrod, Sad, pisałem.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego w Mie- siácu Kwietniu.

Aprilis,

Kwiecień.

Kwiecień ziemię odżywia krew w człowiecze mnoży,
Dobra rzecz kto się w ten czas purgować przyłoży.

TO wszystko co się w prze-
stym Miesiacu dla niepo-
god sprawić nie mogło/ to
w Kwietniu odprawić się ma y
odrobić.

Kury Indyjskie/ domowe/ ko-
koſy/ pawy/ gęsi/ kaczki/ to wszy-
stko rozmnażać: y imie wszystkie
przyplodki coby się iedno godziło

B

chować. Jáko rozmaite ptástwo
domowe sadzić/ karmić/ wychowy-
wać/ y leczyć ná ich choroby/ w cze-
ści wtorey ksiąg moich Ziemiánskich
w Rzedze trzeciej ktora ten tytuł
ma: Ptástwo domowe, pisałem.

Kárpie ná tarcie około s. Gerze-
go rozsadzác: trzy ikrne á dwa mles-
czne/ należą do sadzenia: y tak wez-
spól

Pamięć robot y dozoru Gospodarskiego.

Spół maia być sadzone: a stawy te do których ryby maia być na tarcie sadzone/ trzeba zorać / a gdzie to być może przez zimę bez wody niechay beda. Jako stawy budować / spuszczać/narybiać. ić. w Trzeciej części piąg moich ziemianstkich w przedze piątey ktora ten tytul ma: Stawy y Ieziora, dostatecznie pisalem: tamże o przyrodozeniu ryb rozmaitych y w iakich miejscach ktora rybá radá przebywa.

Sol kupować dla Lata / przed tym nim pocznie żyto kwitnąć / dla solenia miesa / kápustry y innych potrzeb domowych.

Wła kápustry y len rola pokładac w ostatniej quadrze.

Barány skopić około Wielkieynocy.

Do bydla bydlnka przypuszcac.

Owce myć około Wielkieynocy / gdy ciepłe słońce świeci.

Bydło znowu na pole wyganiać bedzieli sie już trawá puszczałá.

Gnoy na kúpe zmiotac po dżdżu w ostatniej quadrze / bo lepiej wgnie.

Owce strzydz około Niedziele ktora zowia Krzyżowa ábo Rogationu bedzieli ciepło / bo przedko przeziebna: a strzygac ie każdy rano zwiżac: postrzygfy / welna poważymy pierwej / schować.

Potrzymy z otrębami pszenic=

nemi kotosom dawać w Kwietniu / bo potym dobrze iayca niosa.

Płotno poczac bielć gdy drzewa kwitna.

W Kwietniu pożytek z bydla znowu poczyná sie.

Sigi może przesadzac choć już papowie puszcily.

Sigi / pomorancze / y inise cudzoziemskie drzewka / odkryć na świeży Grzegorz ábo wyniesć zpiwnice.

Ogorki pilnie zasiac ma w tym Miesiacu dobra gospodyni / ziołmi pachniacemi / rozey nasadzić / y zioł rozmaitych tak dla wodki iako y dla wiencow.

Młoda wierzba gdy sie już w wodzie pusci sadzić / y aby sie o nią bydło nie tarto obwárować.

Ogorki w Kwietniu sadzić na ten czas gdy już mrozu spodziewać sie nie trzeba / gdy Miesiac 5. ábo 6. dni stary bedzie. A sadzić ie w mokrą rola ábo po dżdżu. Wiekcorzy sadza ogorki gdy wiśnie kwitnie. A nie rázem wszystkich sadzić (także y málonow) ale raz / dwa / trzy / iedne po drugich / a ostatnie ná swiety Gerzy tedy sie tak rychley zdarsa: także y málony.

Slowiki trzeba łowić do splewania około 8. Gerzego ábo ná 8. Gerzy: bo po 8. Gerzym słowik nie rzadko sie vchowá: także młode skowronki.

Te

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

Teraz już gołębom posypować
nie trzeba/bo nayda sobie ná polu
co iest/ ále żmnie trzeba im dáwać
iáko y infemu domowemu ptá-
stwu : á naylepsze są do iedzenia go-
łobie mlode/ ktore się ná Wiosne
wylega á w Jesieni.

Kto káczek nie ma/niech káczych
iálec nákupi y pod kófosy ie w
Kwietniu náśrodi áby ie wyległy /
żeby w przyszle Jesien y żmnie miał
co bić.

Ptakom nie kazać łowić/bo pod
ten czas się lega y mlode wychowy-
wają : y gniazd im psować y iálec
brać z kazać.

Cielera odsadzać od krow.

Grąć/dosiwać/grodzić/ogro-
by gotować.

Ná s. Márya Egipcyańska sieia
też iestże niektóryy cebule.

Dwie Niedzieli ábo trzy przed
Wielkanocą sieia niektóryy kopr-
włoski ná nasienie.

Pod ten czas bywa bydło chude
dla tegoż trzeba go tym pilniey karmić.

Winnice może też pod ten czas
gnoić/wypżetac/obrzezować/ob-
wiazywać m áciee / póki wino list-
kow nie pusci. Táżże wino z becz-
ki do beczki przetaczac.

W Kwietniu tra się płóćce/bia-
le ryby/ y okunie.

W Kwietniu y w Máiu potrze-

bá mlode kuczeta ciepło chorować/
á mogli być w ciepłej izbie / bo
przedko w tych dnu nieustawicz-
nych Miesiącach przeziębna.

Pod ten czas lilia bywa / ktora
zbierac y wodkę z niej palic máia
dobre gospodynie. Ná co iest po-
trzebná / w Aptecz moiej domowej.
piśalem / w Księdze Piątej / trze-
ciey części piąg moich diemianstich.

Młode drzewka świeżo sądo-
ne/ trzeba polewać okolo korzenia
woda z gnoymie ábo infą zágnila
woda/iáka iest z sadzawek/ z przes-
kopow y z infych zágnilych káuz :
táżże niewódzi troche gnoiu ná ko-
rzen ich polożyć : bo ták rychley
przyjmie się. ále nie trzeba ich gno-
iem okładac ná Wiosne.

W wielki Czwartek ná niektó-
rych miejscách skopia bóránki gdy
ciepło.

Rákow nie kazać łowić ktore
iáycá máia. Toż ma być rozumia-
no y o infych rybách ktore pełno
ikry máia/ y iestże się nie wytarty.

W tym też Miesiącu/ banie są-
dza dzień ábo pięć po nowym Mie-
siacu.

Owies iáko narániey siać bosia
tym lepiey zrodzi y plenneyšy bę-
dzie.

Smieg ktory w Kwietniu idzie /
pożyteczny iest rodom/ták własn-
ie iáko by ie gnoiem náwiozł.

Jeczynie

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

Jeczmién ma być siany piętna-
ście Niedzieli przed s. Jákubem/
ale orkisz raniej.

Dwánasćcie Niedzieli przed s. Jákubem siewa jeszcze na niektórych miejscach owoce: ale też już poz-
niej nie jest zwyczaj owsa siewa.

Jedenasćcie Niedzieli przed świę-
tym Jákubem siewa na niektórych
miejscach len.

Około s. Gerzego siewać może
dwadzieścia dni albo trzy po nastaniu no-
wego Miesiąca.

Na s. Gerzy trzeba bydło z łak
zganiać/ bo aż do s. Gerzego by-
wa bydło po łakach pasione/ po-
tym już na siano y na potraw za-
puszczają je.

Na s. Mária niektórzy zwykli
konopie siewać.

Prosa/ tataraki w czas siewa dla
rospuszczenia bydła.

Na niektórych miejscach siewa
grochy/ na wielki Czwartek/ albo
trzy dni przed nowym Miesiącem.

Młode potrzywy zbierać y na
słach albo pod dachem suszyć/ a
dla bydła w przyszłą zimę między
słomę/ albo grochowińny posiekas-
woły je siekaczem mieszać z sie-
czką y warzyć wespół w kotle/ y
tak ciepło bydłu dawać: tak że zio-
ła które plewias między mączwias/
pietruszkę/ y między innymi iarzy-
nami/ bo to bydło gie bardzo rado/
y zdrowe potym będzie.

Gdy w Lutym y w Mārcu gnia-
zdą w których się wosienińce lega-
nie będą zebrane/ tedy w Zwie-
tni y w Māiu zbierać je/ bo na
ten czas gdy poczyna być chłodno
wcielają znowu do gniazd/ gdy się
we dnie gdy słońce świeci rozłazi
po drzewie.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego w Mie- siącu Māiu.

Maius.

May.

May ie ślisliwym we selem ma nād wszyko lato,
Nie wdzięczon czasow y po krwi kto nie wesół nā to.

Na

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

NA osimienie páso bydła prze-
stác ná s. Filip y Jákub.

Winá najlepszy czas ná
s. Arzyś sáodzić poćnie puści pa-
powia : á trzebá go wstomywáć nie
rzeszác do sáozenia / bo stárzy záká-
zuia żadnego winá żelázem nie ru-
szác / poći trzech lat stáre nie bedzie.

Rány len / konopie / proso / siac
ná s. Urban.

Także tatarke w ostatniej kwádze.

Báránki mlode odsadzác / y ow-
ce trzy rázy ná dzien doić poćzác o-
kolo Swiatek / ábo tydzien po
Swiatkach / także y krowy.

Ściány glina lepić / nie beda sie
pádác.

Piece w piekárniách lepić / nie pá-
dáia sie / także boiská w stodole.

Dáchy stoma posywać / á stáre
snopki z posyćia miedzy gnoy roz-
trzeszác.

Chmiel podpierać y zakładác
na tyczki.

Zboże ná spichlerzách z pilno-
scia y często przerzucác / áby gdy ży-
to ná polu bedzie kwitnelo / nie ze-
psowálo sie y škody w nim nie bylo

Ráchunku sluchác pásterzow z
bydlát y inwentarze bjdła rozmái-
tego spisowác / y piatnowác bydło /
y co sie go przymnożyło / y co ubyło
spisác.

Gnoy krowi y owczy ná vgory
poczynać wozic.

Nowo szczepione drzewká pole-
wác gębka w każdy wieczor.

Másla y serow iáto nawiecey
przyposobić / bo Málorowy nabiał
najlepszy bywa.

Pszczoly opátrowác y vle im wy-
chedażác.

Cieletá wáláżyć.

Wino przetaczác z beczki do be-
czki / także okopywác świeżo sáozo-
ne / y obrzynác stáre málice.

Z zboża zielsko wyrzyc.

Moze też szczepić poczwórny od
Máia aż do Czerwca ná miejscách
wilgotnych / y przy wodzie áby sie
szczep mogl polewác. A żaden szczep
nie ma być przesadzány áni szczepio-
ny gdy z siebie papie wypusći / bo
sie tak nie przymnie. Nie godzi sie
też pod ten czas rzeszác áni obćinác
drzewá / áni gnoiem okładác bo to
wszystko škodzi drzewu.

Pszczoly áby sie dobrze roily po-
sináruy im dziurki w vlu mlekiem
owczym okolo s. Philipá y Jákubá /
tedy sie beda przedzy roily. Bo
roie ráne lepsze sa á niż te ktore sie
pozno roia : o czym serzey w to-
rey częsci riag moich Siemianstich
w riedze trzeciej ktora ten tytul ma
Piástwo domowe, pisałém.

Plotno nalepiey bielíc ná ten
czas / gdy iáblon kwitnie.

Wyte siac y soczewice okolo s.
Philipá y Jákubá.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

Od Bożegowstapienia począ-
wosy/ bóránki bywáia rzezáne ná
skopy.

Koni z pilnością doglądać / y
karmić ie áby nie chudy / bo pod
ten czas moga konie ták schudnąć y
znikczemnieć / że potym przez dłu-
gi czas popráwić sie nie beda mo-
gły. O obroku konstun / chedoże-
niu koni / stádách / zrzebách / obie-
dzaniu / ćwiczeniu koni / naturze ich /
y chorobách / seroko ná swym miej-
scu w Kiegách moich Ziemiánskich
w wtorey części w pierwszey piędze
ktora tentyulina i Stádo, piędem.

W Słasku w Miesiacu Máu/
wrzynáia wielkie potrzeby z pilno-
ścią / y siekání ie trawom / po kto-
rych wiele mleka dáia y pięknego.

Rozsáde kápuštno sázić.

Zbożená spichlerzách / ná káždý
tydzien przynamniey raz przerzu-
cąc / bo proch czyni ie suchlym i á
ciento niech leży ná spichlerzu.

Ráti w Máu najlepszé bywáia
y pełne / á zwlászczá gdy Miesiacá
przybywaty ták trwáia aż do Mie-
siacá Wrześniá.

Pod ten czas też nawiecy sie ry-
by łowia ná wode.

Gospodyni dobra ma rozmaite
Málowe siółká w miedzie ábo w
cukrze smázyc i o czym seroko w
Aptece moiey pisałem.

Málowa rosá krostáwym po-

maga gdy sie w niej ráno waláia.
Gdy żyto kwitnie / rády kuczeta
zdycháia i kładze im mácierzan-
te w wode ktora pila.

W Máu ták wnocy iáko y we
dnie dobrze płotno bić i dla tegoż
w Pustech y ná Słasku / wnocy
płotno ná polu zostáwia i á żeby
go nie rozkrádziło pilnia wno-
cy w budách ná to zbudowanych.

Trzy dni przeo s. Urbánem / ábo
trzy dni po s. Urbánie zwykli lu-
dzie ná niektórych miejscách iecz-
mien síać / tákże konopie / y powia-
dáia że naylepszy czas.

Kotofom y kaczkom i rycá pod
kládá y bo te kuczeta y kaczeta /
ktore sie pod ten czas wylega / mo-
żesz snáć przez láto przechowác.

Łososié do Swiaté bywáia do-
bre / potym też iuż nie ták. Pod ten
czas też wogorz sie łowi / á zwlá-
szczá kiedy grzmi.

Popisác wiele lech cebule / pá-
sternaku / márchwie / mátu / pietru-
ski / karczochow / ogorkow. ic.

Gdy w Máu zoladz dobrze o-
kwitnie / znaczy rok dobry.

Len ná niektórych miejscách sie-
ia ná s. Jerzy im stárzy iest Mie-
siac / á tatarke sieia w Krzyżowe
dni. Proso okolo Wiedziele / ktora
zowia Krzyżowa ábo Rogationü.

Tegoż Miesiacá sálaty sieia /
tákże rzodkiew / rutá / cebule / ic. ká-
puštno

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

puszta też rosáde niektórzy sádzá
przed Świątkami tydzień / ábo ty-
dzień po Świątkách.

W tym Miesiącu / tłuście y mo-
kre role / ktore długo mokre trwá-
ia / może pierwszy raz orać: á suche
role drugi raz.

Gdy zásieć gospodarz / może
ieście grodzie / drzewo rabác / bro-
gi / stodoly / posywać: łuczywo y
drewká ná kominy rabác / y pod ry-
by / áby ich przez cały rok być mo-
gło: gnoy ná podwórzu ná kupy
fuslowác / y ná ošime polá wywo-
zić / koniom dáć odpocząć / y dobrze
ie karmić / aby zás ciála y mocy /
ktorey zá sprawowaniem rol le-
trych pozbyły / nábyć mogły.

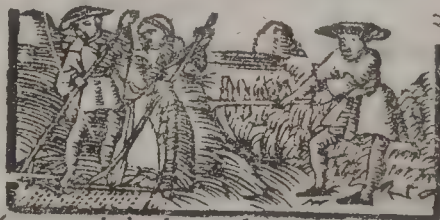
Járki / tátárki / bączny Gospo-
darz nie ma wiele siać okrom przy-
gody nie wezás zásianego zboża: á
bo bywa to że Jesien niepogodna /
á mroz rychley ošimnie opozdži: te-
dy nie lża / iedno iárzyna ratowác.
Nieczystego zboża nie siać.

Plewiołá pilnowác / ná ktore
ogrodnicy / komornicy / cháłupni-
cy / káczmarze / rzemieślnicy / isć
powinni.

Ktore ziołá do smáżenia w miedzie y
w cukrze / ták że ná palenie wodek y
do lekarstw w Mái / y w inszych
miesiącach máia być zbieráne / w
Káalendarzu wiecznym Gospodárskim
pisałém przy káżdym Miesiącu.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego w Mie- siácu Czerwcu.

Iunius,

Czerwiec.

Czerwca oracz obchodząc taki ábo zboże;
Pokáda w myśli iákie gumno náwieść może.

D Ruga częś Roku to iest
Láto poczyna się / gdy ston-
cen najwyższy wyszedłszy czy-
ni solstitium ábo najwyższy dzień.
Wószczęne Láto gdy nastąpi / sá-

mo robota pokázuie / gospodarze
dobrzy po polu się smiia / iedno
chcieć / náuczy káżdego leniwego
pilny co ráno wstawa y roboty swe
zaczyna.

Orac

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

Orać na wgor y gnoy wozić + á gdy kmieć gnoy na pole woża le-
piey żeby z polá darmo nie przyje-
żdżał: niech każdy przywiezie za
każdym razem kilka kamieni / bo
się to przyda y do murowania y do
burku / tam gdzie muruia ábo bur-
ku potrzeba.

Plewiołá pilnować pilno / nie-
tylko w ogrodzie ale y w zbożu +
á kiedy pila w ogrodzie ábo w po-
lách / spiołki w obora nosić / ábo
kiedy daleko wozić + bo z tego Je-
sienny gnoy być może. Niektorzy
ie plocza y dáia bydłu + niektorzy
przechowywáia ie przez zime / kto-
remi potem bydło karmia / y po-
wiádaia że rado to bydło ie. Toż
czynia z náciá márchwiána y z rze-
pna.

Gnoy rozstrząsać y podorywać
w ostatniej quatrze.

Pozny len siać okolo s. Wita.

Stodoły / brogi / spiżarnie w-
przatać / śmieci y mierzwe z nich
wyrzucać / y czego w nich niedostá-
ie sporządzać / brogi posywać / boi-
sko polepiać y wbić aby wyschło.

Márcowe owieczki y barántki
flábe w tym Miesiącu przedawać
y ná ziedzenie bić + y strzedz aby ná
laskách nie bywały bo zdycháia od
trawy z lask.

Lećie w przypołudnie trawy ściec
w ogrodzie / w sádzich / á bydłu

podawać: potrzywy też mlode by-
dło naylepsze / y proznesie káty che-
doża potki nie pársa + ráno ie ściec
bo ná ten czas nie pársa.

Spási / škod pilnować / á w
czas zápowiedáć laski y zboża aby
škoda nie była.

Pástownikow doyżreć aby do-
bre ogrodzenie w nich było.

Lećie ryby suszyć naylepiey kto
chce dobre mieć.

Płotná bielac strzedz aby ná
dżdżu nie legály kiedy się zádzdzy /
bo mu bedzie škodzić

W stáwow kiedy się ryby tra-
sraż záwse mieć iáko y ná wiosne.

Owcom w tym Miesiącu soli
dawać zmieszawşy z trawą / gdy
sucho.

Barány odlać od owiec / y
tak ie przypuszczać do owiec / aby
się iágnietá ná czas dobry legły.

Czerwcowy deżdż iárzynom po-
maga.

Gdy gnoy ná rzepę wywoża / te-
dy mierzwe z gumná klásc w o-
bora.

Alż ná ten czas muchy się przy-
trza ludziom + dobry gospodarz
niema ich cierpieć w domu ale ie gu-
bić + iáko ie wygubić / kilka sposo-
bow w Aptece moiey domowej /
w trzeciej części w Xiedze piatęy
Xiąg moich Ziemiáńskich nápiśa-
lem + tudwá sposoby inşe ktorych
tam

Pamięć robot y dozoru Gospodarskiego.

nam niemaś przypominie.

Pierwszy sposób + Rost a w lesie czerwone bedki muchowgdzie nazwane / te wsiekać y na glinianey misce mlekiem polać / y włożyć gdzie muchy są / ktora tego skosztanie zaraz zdechnie.

Niektórzy ie też tak łowia wsiarowsy gárniec czynią pod spodkiem dziure y wyracają ia na wierzch / worek wezniowszy przy gárncu na dole / a ten worek w gárniec klada zaciagnawosy go snurkiem ktory w worka bywa / a te dziure na wierzchu (ktora ma być tak wielka żeby palec w nie wleść mogli) sinarua troche miodem także y wewnatrz gárniec. A gdy muchy na miod wleca / zarytkają chusta wzgore dziure / y trzęsa gárncem / y tak wypadają w worek wezniony przy gárncu + potem rościągają worek / y podeptują ie z worka wyrzuciwszy / albo też na ogień albo w wodę wyrzucają.

Mieć pilne baczenie na roienie pszczoł / po Świątkach zaraz / y o kolo Bożego Ciasta aż do s. Mátgorzety + bo pod ten czas poczynają sie roić / y trwa to roienie aż do piąci Tiedziel zupełnych / czasem y dłużey + a pospolicie cztery godziny przed południem / a trzy po południu roie sie + o czym szerzey w Xiegach moich Ziemiąskich na swym

miejscu pisalem.

Pszczoły wlewnicze przy każdym rzadnym solwarku miayby być / chmielnik także y golebieniec + bo to bez kosztu y natladu pożytek czyni + barci też przyczyniać do barci taki pożytek przychodzi / iako y s. l. s. s. ych dochodow + a na Podolu pasieka.

Na niektórych miejscach sieia tego Miesiaca prosa.

Dziewa iesli barzo obrodziły / podpierac y obloniywać czerwony owoc.

Laki kosić / siano zbierać.

Okładach iakiego miejsca potrzebujac y iako siano zbierać / w Xiegach moich Ziemiąskich w Pierwszey części w Xiedze wtorey ktora ten tytuł ma + Rola. Łaki, Łas, pisalem dostatecznie.

Zmienić ktory wgoru przed żniwami porze / y spławowac nie poznać / takiemu vrobek hamowac.

Tego y przyszlego Miesiaca mleko nastodze y natluscieysze bywa / y dla tegoż też nalepsze y nazdiowsze.

Gospodarz ktoryby chciał mieć dobre masło y sery w domu dla siebie przez cały rok / tego Miesiaca y przeszlego / masło robione y sery ma pilno chowac.

W tymże też Miesiacu owce strzyga y byka do krom przypuszczać.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

Gdy wbywa tego Miesiąca mo-
że gnoy wozic na role odwrócone /
y potym na koncu tego Miesiąca
pod orwać gnoy na ozimie.

Może też siać wykę y sześciora-
kie zboże dla bydła.

Przed żniwy powrost nągotowa-
wać dla wiązania snopow.

Nągotować też nim sie poczyna
żniwa / co należy do zwożenia zbo-
ża y siano : koniom odpocząć y

karmić ie dobrze aby gdy przydźie
zboże z pola zwozić / nie poustawiały
żoł wonnych dla wanny y lu-
gu nasuszyć.

Lećie kiedy chmury przychodzą /
wzaplwią z wieczorá może robota
nakazać : iesli sie wypogodzi tedy
to / á iesli nie pogoda tedy owo : bo
lećie nie tylko dzień ale y godziná
škodliwa iest znużyć.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego w Mie- siacu Lipcu.

Julius,

Lipiec,

Lipcay żądzeniáły sierp sie rad przygodzi.
Ale też nie wżymać y kren puszcząć škodzi.

Lipiec iest najgorętszy Mie-
siac w Roku dla tegoż trzebá
pilno siano kosić / aby v-
schnąć mogło.

Rzecz sieć około s. Kiliána y
s. Mągorzaty : będzie mielsza do
wárzenia.

Rąpuśke na nasienie sádzic oko-
ło s. Jakubá ábo w tydzień po tym

Rozmáite bydło z passey przeda-
wać około s. Jakubá.

Gdy żniwa nąstána kazać wśy-

tkim z wielką pilnością wychodzić /
ogrodnikom / komornikom / chás-
lupnikom / powabnikom / kączma-
rzom / rzemieślnikom : owo zgola
wśytkim y młynarzom. A gdy z
pomoca żynáia : zádzien y zápó-
moc po dwoygu wychodzić máia.

Obiódrtki pierwey między żyty
siec niżli żać

Żyto na kásie w psenicy wyżynąć.

Spizatać rychło z polát ztad ten
pożytek być może / że sie w czas by-

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

do rospuszczenia.

Kiedy kmięcie poczynaia zacząć dać im pokoy tydzień pierwszy / aby zaś drugi tydzień kiedy w dworze poczyna / dzień podle dnia robili. Jąko y kiedy zacząć pisaćem na swym miejscu w wtorey Kiedze pierwszej częsci Księg moich Ziemiánskich ktora ten tytuł ma: *Rola, Łaki, Łas.*

Lećcie ogorkow nąsolić: i jako ie solić coby długo trwały tak mąle iako y wielkie w Kiedze Ziemiánskiej moiej na swym miejscu pisaćem / tamże przechowania owocu rozmaitego aż do drugiego / sposob sie podać.

Máme trząść / kmin polny zbierać / nowa kása czynić y iacieczna / powinną dopia gospodyni pod ten czas.

Szkody strzedz: i á kmiéc swojey szkody bydła zaietego niema w siebie zamykac / iedno do dworu gnać: i tam Drzednik ma mu szkoda kazac nagrodzić.

Kedy blota sa na ktorych trzcinach godna do przykrywania / lećcie kiedy wyschnie kazac to zacząć / á ziemię kosa siec po ledzie: i iesli dworowi tego nie potrzeba / peronie kmiotkowi trzeba. bo iako siłnia na grzbiecie tak przykrycie na dom potrzebne

Pod ten czas najlepsze malony.
Stoma stara y sianiem starym

bydło karmić / także kosiom y inzym drobom stare zboże dawac / bo od nowego siana y ziarna choruia często / y czasem zdychaia. Moze sieczke z starey stomy dla koni rzezac / y mieszac z nowey stomy sieczka / tedy im nie tak szkodzi.

Prosiat strzedz / aby w mlody len nie wchodzily / bo len mlody iest im przedko y pewna śmiercia.

Moze też tego Miesiacą dzewo do palenia robac: i á schodzić miesiacą.

Z wiązaniem y z wożeniem zboża / y z inzymi rzeczami ktore należa do zwożenia zboża przedko sie obracac / aby za pogody do stodoł zboże zwiesc sie moglo: i á zwlaszcza gdy nie pewna pogoda nastepuje.

Gdy zboże zwoża wiazac po snopie z kazdey kopy z kazdego kata w polu (bo nie moga być iednaki) y z á raz zmlocić: i tam z kazdego miesca żito plenne y nie plenne okaze isie. A gdy dziesieczne woża do gumna / tedy też także od kopy brac po iesnym snopie / y mlocić osobno.

Kiedy spisnia rejestru dziesieczny / ma kazdy chlop prawde powiedziec wiele nązał: i gdy sie co nązbye najdzie do dworu zabrac wytyczniccy maia.

Pfenice trzeba zaraz wiazac skoro iedno pożeta bedzie / á stoma przeschne y zwozić. Bo gdy od des

Pamięć roboty dożeru Gospodárskiego.

szę zmożnie za dwa dni wyrosć może.

Tęgoż Miesiąca przypuszczają byłą do krow y bórana do owiec.

W tym Miesiącu sieia rzepa na roley gnoi: m podorane y w nowym Miesiącu. Na niektórych miejscach sieia i na s. Jákub na s. Riklan na s. Málgorzate około s. Jákubá to jest tydzień przed nim y tydzień po nim / gdy Miesiąc schodzi wsiátke każdy według zwyczáj kramu w który miejsce ma to czynić.

Rąpuje okopywać.

Okolo s. Jákubá puka sie chmiel ábo kwitnie.

Role ktore oblogiem leżały á na nichby kto siać chciał / z siełką y z niepotrzebnego korzenia chedożyć.

Potrzebá też drzewá rodzące / ktore same stoja y słońce je bázopali / ziemia okolo korzeni okładáć / áby im słońce škodzić nie mogło.

Nasienie na iárzyńy iáko kápuśne / piétruszczańe / ic. zbierać co dzień / áby sie nie psowało wysypując.

Pod ten czas skopy najlepsze y natłuszczone bywają / aż do swiętego Michála.

Pos. Jákubie uż sie ryby prze-

stają trzecie y mogą rybikowi znów wielkimi siećiami łowić aż do Wielkieynocy żmnie y lecie.

Moga też ptáśnicy znów / sieć by / siłory / y inſe praki okolo s. Jákubá łowić.

Pod ten czas też młode kury kápluma.

Świeżo sadzone młode drzewá / áby dla wielkiego goracá nie poschły trzeba je często polewać / á nie ma być wodá do polewania bázopłum / ale ma być z sadzawek / z przekopow ábo z inſzych stojących wód. Może je też słoma dla goracá okrywać.

Robącyrwe y niepożyteczne iáblo ká / á zwłaszczá te ktore drzewo bázopobciążają opierać / y swinion dáwać / áby drugie przed nimi rosć mogły.

Pod ten czas też dobrze w drogę iáchać bo dzień długi bywa / zą ktorym kto iedzie y wędruie siła w iechać y wyść może.

Orzechy wloſkie okolo swiętego Málgorzaty zrywać do smáżenia y z skora w cukrze y w miedzie / táfż y w isnie / iáko je smáżyć w Aptecce moiey domowe y na swym miejscu seipisałem.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.
Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego w Mie-
siącu Sierpniu.

Augustus,

Sierpień,

*Sierpniá [sprawny gospodarz gumno serzy sobie,
Lecz baczny purgacyey nie bierze w tey dobie.*

W Sierpniu odbywa gorąca.
Rąj potraw sicc y suszyć.
Gdy zwoża zboże / wpa-
trować / aby nieporządnie iedno ná
drugie zrzucane nie było / ale żeby z
pilnością / y gęsto sнопki ieden ná
drugi były układane : żeby myszy
miedzy nimi przebiegac sie nie ták
mogły. Niektorzy podkładają sło-
me pod nowe żyto w siewkach / ale
lepiej olszowe liście pod nie kłaść / bo
myszy w nim nie będą bywać / i tak
niektorzy rozumieją : o czym sze-
rzy w Kiegách moich Ziemián-
skich w pierwszej części / w Kiedze
wtorej / Ktora ten tytuł ma : Rola,
Łaki, Łas, pisałem.

Najlepsze zboże y najpiękniejszy
osobno ma być kładziono ná nasienie
nie : aby sie potym łatwiej wzięc
mogło gdy go młócić będzie po-
trzeba.

Jayca świeże najlepsze lecie trwać
C m

ia w otrebách. Jáko ie inszych oza-
sow przechować aby świeże trwały
y pełne w Kiegách moich Ziemián-
skich / w Kiedze trzeciej / w wtorej
części / Ktora ten tytuł ma : Práslwo
Domowe, pisałem.

Może też o tym czasie młócić ká-
zac żyto y pszenice ná nasienie / aby
trzy ábo cztery tygodnie przed s.
Mich. / gdy chłopkowi dla ro-
boty otwóżyć y siewow trudno /
gospodarz náprzeday miał co zbo-
ża / także ná nasienie.

Polá spráwować ná oszmine
trzeci raz / y przed s. Bartłomiejem
wygotować.

Niektorzy sieia ná początku Sier-
pniá rzepa ná nasienie / także y
rzodkiew.

Len y konopie ná początku tego
Miesiáca zwiesć iesli sie dostoją.
A ten iáko skoro z polá będzie zebra-
ny zaraz go młócić y głowki wy-
młócić

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

miłości / y potym wychodożony do
fasy wspanać. Siemie też zaraz mło-
cić i bo gdy długo w stodole leży
zmieżeje.

Pod ten czas wody szukać na stu-
dnie / y studnie kopać y budować.

Leci które sie dwa kroc zprzo-
tąc nie dawają / siecie około swie-
tego Wawrzynca / a przed s. Bār-
tlomieiem.

Po s. Wawrzyncu drzewo już
wiecey nie roście / dla tegoż też pod
ten czas winne macice obrzynają.

Ná s. Wawrzyniec wyrzwać
sądzona cebule na Słasku / y potym
ta na ziemi rzadko rostrzaskawszy
przesuszyć i a gdy już przeschnie o-
cierają każdą y za ogony na obieczy
wiąza / albo na słomie przeplatają y
wieśają. Dás mają tegoroczna kto-
ra jeszcze nie wielka porostła / klado
w worku y wieśają przez zimę w iz-
bie y potym na wiosnę ta sądzona o-
kolo grząd iako sie wyzsey wspo-
mniało w Ksieżycu Mārcu.

Ná s. Bārtlomiey pospolity czło-
wiek liczy pierwszy dzień Jesieni.

Ná s. Bārtlomiey zastawiają
ptaśnicy siodła na ptaki / gaili dla
łowienia ptaków gotują / bo pod
ten czas zwykli iść ptacy.

O tym też czasie poczyna sie v-
cieśne pole z krogulcem. O czym
ferzey w wtorey części Xiąg moich
Siemiąńskich / w Xiedze trzeciej kto-

ra ten tytuł ma: *Myślistwo*, pisał.

Ná niektórych miejscach około
s. Bārtlomieia gdzie jest kray po-
temu / zwykli niektórzy na zimę iez-
czmien siał / przed tym - nim żyto
siała.

Okolo też s. Bārtlomieia gdy
Miesiąc jest w pełni / może młode
kury kąpić.

Okolo s. Bārtlomieia przestają
ryby w zdluż rosć / ale już wzmiąś
rosta / y tyja.

Len / konopie brąć tak coby ká-
zdy snop młney ani wiecey nie czy-
nił iedno garść / y tak go siał y brąć
aby go za słonca zetrzeć / y moczyc
go przed s. Bārtlomieiem.

W tym Miesiacu a zwlaszcza ná
schodzie nie mają być kókośy są-
dzone / y bronie im tego aby samy
nie siedziaty. Bo w Miesiacu
Wrzesniu zimno następuje / y dla
tegoż przedko kurecząt zmárznaćby
mogły / y nád to rzadko sie vcho-
wają y podrosta co máłego bedzie
zimne / tak máłym zostanie i a ten s
tad pożytek / że potym kókośy le-
piej lecie mész beda.

Prosiatá które w tym Miesia-
cu y w inszych przyszlych czterech a-
bo pięci rodzą sie / zwykli dobrzy
Gospodarze bić do iedzenia i bo tás-
kowe prosiatá z trudnością vcho-
wac sie mogą przez zimę / y rády
zdychają i kóśtują też przez zimę
niemają

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

niemato / bo ich ziarnem karmić trzeba.

W tym też czasie wbostwo grzyby zbiera y ná stoncu je suszy / ábo ie też pieka w piecu iáko y inšie owoce / y ták ie potym przez žime w worku zawieszimшы / chowáia.

Ná koncu też tego Miesiáca prosa z woża y sprzataia / lastkowe orzechy ostubnia / liście obliámnia okolo gron winnych gdy sie nie rychlo chce dostawać / áby tym lepiey stoncy ie grzało : ráne groná obrzynáia / á poznena ágren zbieráia / y sok z nich czynia do potrawot kármienie z roli sprzataia / žiełsto wyrwyáia y korzenie.

Liście dla owiec debowe / brzożowe zbieráć y w wiazánki wiazáć / suszyć / y wozić.

Szep mlody polewać przez gebke.

Potráwy śiec drugie.

Gotowáć sie ná zbieranie winá komu sie go silá rodzi.

Letne zboża mlocone iáko nayčieniey po śpichlerzách z sypowáć / rozgárnowáć / y co trzeci dzien porusáć.

Jesienny gnoy wywozić.

Stádo gęsi wielkie gózie pásia dobra chowáć : bo do wielkiego stáda ták potrzeba slugi iáko y do máłego.

Stádom pánie strzedz / á gdy przy-

dzie czas owoc rzadnie odbieráć / iedno suszyć drugie chowáć.

Gospodarz dobry poczyňa Rok od s. Bártłomieia. Abowiem do s. Bártłomieia ma wszystko z polá sprzatnać / y poczać siać / á ma zásiać do swietego Michála / ábo nadáley po swietym Michále w tydzień / á ták sie starać ma áby siać co narániey. A to naywietsza / dobrze rola spráwić y ná nasienie z orać / á pyrzu áby namniey nie bylo w roley : W czym serzeyw w torey Kiedze / pierwszey częsci Krag moich Ziemiánskich / ktora ten tytuł ma : Rola , Łaki , Lás, pisálem.

Przyplódek wśeláti / stáda / bydla / owiec / gęsi / kur / káczek / indykow / páwow / ic. y wśeláti inшы piatnowáć / znákowáć / ták w máłych folwártkach iáko y w wielkich / kedy iedno sam Pan ábo Páni nie liczy ániżna swego dobytku / przy wielkości máietności / ábo trudności iákiey inšey. Pásterkie / Wreznice / y czeládne / piatnowáć ná lewym vchu / á pánskie ná prawym : y liczbe w Regestr pánski / wiele tego kedy ma być tamże gózie y Pánskie spisać. Stádu piatno / bydłu znáć dla tego czynia żeby sie mogło poznáć miedzy cudzemi / y dla odmienienia skory gdy zdechnie.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.
Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego w Mi-
siacu Wrześniu.

September,

Wrzesień.

*W Wrześniu znowu gotwie oracz w pole pługi,
Gruszek, iąblek, używa, y też winą drugi.*

W Dzien s. Agidego to jest
1. Septemb. Wstepnie Je-
len w wodę.

Chmiel zbierać około s. Agide-
go y chować porządnie dla zwie-
trzenia.

Kmiotkiem / przepięciem / w Je-
sieni a zimie ma Pan albo vrzednik
nawiecey robić i bo sie lecie wy-
pasi / a zimie sie lepiej y kosztow-
niey karmi.

Jesli by ktory poddany niezas-
sial / swoim zbożem zasiasć / y zas-
zebrać z polá.

Na psenice y żyto orać.

Psenica w piątek przed s. Krzy-
żem albo po s. Krzyżu w ostatniej
quadrze siasć.

Wielkorzy sieia żyto y psenica
na Narodzenie Panny Maryey.

Rola solwarkowa pomierzać /
aby wiedział gospodarz wszedy wie-
le mego na dzien chlop zorac tak-

że zas przeorac y vradlic na zimole
wiele mawzac i to wszystko wazy-
wszy żeby dobrego robotnika nie
obciazył a ztego aby nauczył y
przyciagnal.

Role na ktorych groch y wyka
byla / trzy Niedzieli przed s. Mi-
chalem pod pełna prostym gno-
iem nawiesc. A dwie Niedzieli do-
bre cieple polá / albo tydzien przed
s. Michalem a po s. Michale.

W piękna pogoda pszczoły pod-
bierac y nie co im miodu odeym-
wac / iednak tak wiele im trzeba zo-
stawiac aby sie nim przez zime mo-
gly wyżywić to czym serzey w Ka-
lendarzu wiecznym in Septemb.
pisalem.

Sol kupowac około s. Michá-
la na zime.

Głowatki konopie miano być
moczzone na wiosne i ploskonne
iako y len w Jesiem z stonac.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

Len y konopie zstárszy miadlić /
czosć y ną przedśmwo gotować / y
potym zważyć ną kāmien.

Ogrodow doyrzeć aby ierw Jes-
siem spráwiono / podorano. ić.

Ras wśelákach náprzyczyniáć
tákże kochmalu.

Ściernie nárzyska y psenicysku
w ostániey quádze dla iárczyny ná
Láto / podoráć / aby przez žime do-
brze vgnúlo y odleżało sie.

Bárany przypuszezác do owies
około s. Máchenśá z beda rodzić
około Gromnic.

A gdy przypuszezáis do nich oko-
ło s. Micháta / miewáis iágniétá
ná s. Piotra. Bo owcá nosi dwá-
dziesćciá y iedne Wiedziéle.

Z polá zwiozsy / y zásiawsy ná
żime / poprówić czego trzebá y
przybudować.

Inwentarz z nowego. Spisáć
wszytkiego co sie rodzi w gminie /
w ogrodzie / w sácu / ná pó'u y
wśedy z á te inwentarze máto być
zgotowane dwie Wiedzieli przed s.
Michátem.

Doyrzeć tego aby Dworká y
Wziednik wkazał Pánu pożytek ze
wśelákiego bydła przypłódku ták-
że co wyda ná żywność / iáko też co
do przedámia z á gdsie Pan nie miez
stázá co wszytko pienádze aby sie
zbieráły.

Bydlá wiele rogátého / krow /

wolow / stádá / wiele tákże owies /
koz / swini / gęsi / káczek / kurow /
gołabi / ná Regestr spisać z wiele
cielat / wiele iágniát / wiele prosiat /
co też zvechnie w Regestr wpisać.

Pasterzowi oddáć kárb wśeláa
kiego bydla z á Gospodyní ábo iey
Páni stára / tákże Pan ábo Wzies-
dnik ma mieć Regestr.

Skoro z nowego od thlopkow
sep wybieráć / bo ná Wiosne tru-
dniey mu to wyplacáć.

Niepożyteczne bydlo y niepo-
trzebne przedawáć.

Stáre láti podorywáć y z nich
nowe láti czynić.

Kto chce rzádnie żyć / á nie wtrá-
cáć z w Żegieni obráczury wszytek
dochód ták Pánie iáko y chudy. bo
czegoć nie dostánie z nowego / lá-
cniey opátrzyś niż ná Wiosne.

Głine w tym Miesiácu kópáć
do piecow piekárniánych y do in-
szych w ostániey quádze / bo w ták-
kiey sie swierczkowienie lega.

Kto chce iáycá przez žime prze-
chowáć / ma ie w Sierpniu ná
schodzie Miesiáca zbieráć / á cho-
wáć ie w plewách z Wietkorzy ie
kláda w sol ále sie rády psuio y nie
pełne bywáia z o czym serzey w
wtorey części Xiąg moich žiemniáns-
kich w Wiedze trzeciey / ktorá ten ty-
tuł ma z Ptástwo Domowe, pisałém.

Gdy ściwinie ná ścierniu sie wy-
pása /

Pá nieć robot y dozoru Gospodárskiego.

páso/ może ie zámknąć ná karmie-
nie: bo pod ten czas ciáło ná sie bio-
ra y potym lácniey wtęć mogą gdy
otrebámi ábo ziárnem mickim kar-
mione beda.

Dwie Niedzieli przed s. Michá-
łem á dwie Niedzieli po s. Michá-
le należy sie ptacy łowia.

Niepotrzebne galezie ná dzie-
wach obrzynąć áby wzwyż rosć
mogły.

Skoro zasiałszy/ prosz łuc ná
tągły.

Jábká/ gruski/ slúwy suszyć/
cáńse y powidła czynić.

Z lesnych jábłek y gruszek/ jábłes-
cznik czynić. A czynia go ták: tłu-
ka ábo gniota jábká/ y wkládá ie
w iáka fáske y leja ná nie świežo
woda studzienna: y dája im ták po-
koy przez kilka dni áz wstáieja: po-
tym to piá. Wobstwo ma to sobie
záwino.

W tym Miesiacu sádzá mloda
brzezina y inšie dzewá lesne.

Długi wszytkie od Kmiecá ná-
bżien s. Michála wybrać/ coby sie
imiedno dawáło przed tem.

Lisíce dla owiec zbieráć (iáko sie
wyzszey wspomniáło) może y w
tym Miesiacu gdy suchy.

Ná s. Michála krzjá sie znówu
ryby w łaty/ y z sierokiey wody ná
głóć sie puszczáia.

Grzedoy w ogrodách ryć y gno-

ić/ w ktor ych ná przyszła Wiosna
ma kto wola siał y sázić sióla.

Należy sás iest do siania
dwie Niedzieli ábo trzy przed s.
Michálem/ y dwie Niedzieli ábo
trzy po s. Michále. Zwyczaj iest
gorzyszey piászczysze role pierwey
ná mizinách zás ábo dolinách po-
zniey zásiewáć: iedną pierwey ná
łowárych ziemiách y ktore piásku
wiele w sobie máia niż ná iuszych /
ciálo.

W dworze mieć kláze/woły/co
nimi niech robia. A może tym by-
dlem chlopkow zásiac/ ktory zpze-
żáiu niema: á iestli sie nie wspomóże
inż trudno o nim rádzić. A tego by-
dła dwornik/ pásterz/ wiodarz
ma dozyrzyć.

Siey trzy dni przed nowym Mie-
siacem ábo trzy d i po nowym pfe-
nice/ tedyc sie zielsko w nie nie rzuci.

Kedy zoladz ábo bukiem iest /
puszczáia swinie ná zoladz o s. Mi-
chále / ábo ie nie w karmnikách
karmia.

Swini wedlug dostátku w fol-
wárku káżdym chorwáć: á lepiey
ich máto chorwáć á tusto/ á niż wie-
le á chudo/ bo dżiesiec ábo dwána-
ście swini ktore rodza/ gdy sie do-
brze chorwáia/ wiecey pożytku dá-
dza niż czterdziestu niedznych á chu-
dych. Bo między chudemi swiniá-
mi y gdy ich wiele rádo/ sie po wie-

Pamięć robot y dozoru Gospodarskiego.

trze wrzuca. Ciemieckie swinie z Polskiemu ponieśiane naylepsze są do chowania: Ciemieckie rozumieć trzeba / Żuławskie / Pomorskie / Westwalskie / acz y Bawarskie roste: a te wieprze rozrykac napierwey chwastem ktorego z Łatą pogorach nachować kiedy już kapusze z ogrodow zbiora: aby ziarnu y tłuczey było sporzey / y mnieyszym nakładem mogło się to ukarmić.

Ná ten czas też spizarnie rozmaitemu potrzebami spełniać: Suchenim rybami / iáryznami / krupami / c. Bo zimá jest zły gość / pustoszy spizarnie / a kto się ná zimę nie przygoćwie / musi często posty odprawować poniewoli.

Tego Miesiaca káśe wśelákie co się domá rodzi / drobne ochędożnie do tej spizarnie dobra gospodyni ma czynić: tatarczana / iezymienno / psenna / owsiana / żytna. c. Gruski / iáblka / slawy / porządnie suszyć także y porwiólać czynić / pestki odbierać ná nasienie ale nie wárzone.

Kapłony tłusto karmić y mieć ich dostatek według kondyczey. A im ná leńmiej siedzi tym naraychlezy weje / y przeto drudzy sadzą

io ie w garniec / dnem wybitym mu głowe do iedzenia wytechnawszy. Jáko ie rozmaitemi sposobami uszyć / y czym ie karmić aby przedzey wyleły w wcorey części ksiąg moich Ziemiáńskich / w trzeciej księdze / kiora ten tytuł ma: Ptástwo domowe. pisałem.

Może też w tym Miesiacu znowu / sálate / czosnek / y czarna káspusta sáć.

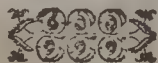
Ná niektórych miejscách okolo s. Michála rola ná ktorey ná wiosne sáć máia / potládáia ábo odwracáia.

Rozmaitymi sposoby ryby łowić pod ten czas może kápie przesadzać do stáwów / á gdy się pod ten czas tra / łowić diobiasz y do innych stáwów przesadzać / aby im było przestroń rość.

Ná niektórych miejscách sieia ná zimę márchew y rzodkiew / ktora potym przedzey ná wiosne wroście: bo marchwiáne y rzodkwiáne nasienie nie zmárznie w ziemi.

Skopy wędzić.

Owoce pozne zbierać z dziewa y inśe dostate: márchew y inśe iá rzyny kopać w piękny dzień gdy słońce świeci.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.
Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego w Mie-
siącu Październiku.

October,

Październik

P. ździerniká spráwinyšy swe wino bez škody
Winarz; kufy dolewa: á tu práwie gody.

K Apuste robáciárzyny wy-
bierác / rzepę wykopywác
około s. Jádwigy / w ostá-
tniey krowdzey pomierzyć: cebula
poplesć / czosnek. W wience cebulá
ma być po pultoru łokciu pleciona /
dwieiná / ábo trzemá rzedomá ie-
śli drobna / tedym iestá rosla cebu-
lá: á pierwey to niż w wience wia-
zác korcem mierzyć / y porzym wiele
wiencow / spisac.

Stáwy łowić około s. Gáwła: i
á piśac záwzdy kiedy który staw
spuśczo / y ktorego roku.

Rzepę do wrodzenia wieśac ná
tych miejscách gdzieby nie prze-
márzła.

Lisicęynac od iárzyn ná kupy
zbierac / y ná pietrách rościelac / á-
by przeschala dla bydla y swini /
które porzym zimie dáwać w rzac-
to / iáko sie wyzšey wspominao.

Ludzoziemskie dzewotá do cie-

plá wśáwac.

Bezłiná kápusta gotowác / y
ná wino komu sie rodzi.

Wino zbierac gdy sron ná nie
raz ábo dwa przypádnie / że škorka
ná nim zmieśczy.

Łaszołki wybierac / málice win-
ne gnoiem okłádac gdzie sie rodzi.
Wla ogrodny gnoy rozwozić y przy-
orywac / tákże ná role ná ktorych
przyszlego roku iezmien ma być.

Grochowiny y słomá od wyki
ma być koniom dáwana zmieszá-
wy z siánnem przed Bozym Wáro-
dzeniem / pomagá mu ná robaci.

Siemioná lináne / konopne / ták-
że nasiená ogrodne wśelákie rze-
pe / rozśáde / cebule / márchew / pá-
sternat / pietruszke / y inše wśelákie
nasiená / tákże ogrodkowe. ic. to
wśytko pomierzyć / y długie powa-
żyć y ná piśmie miec.

Może iestce szczepić wiśnie / y inš.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

bierz w kłosa owoc z kłosałami nosząc.

Joderká siac.

Kąpuste w głowách / tákże ká-
puste Włoska y czarna chować do
piwnic.

Jábká / tákże y gruski które si-
eższe nie strzeżły trzaseć ábo zbier-
ać / y pochować / drugie posuszyć /
tákże sławy ná łásách / y grzyby w
piecu.

Zasiewki ták dworskie ták y
chlopskie obieć : tákże też w gory
y spráwá okolo roley opátrzyć / kie-
dy czas.

Pó s. Jádwidze siac nie ma / kto
by iedno chciał mieć pożytek.

Pásternaki / márchwie / chrzany /
pietruski / y inśe korzenie do żyw-
ności potrzebne / rzadnie ná żimo
pochować ná swe przyśtoyne miej-
scá pomierzyć wósy / á zbytek przedać.
Rzepy tákże do dołow chować /
forcem mierzyć / tákże chmiel osus-
zawósy y smierzyć wósy / rzadnie po-
chować.

Drzewa też może / iábloni / grus-
kowe / wisniowe / y inśe twarde
przesadzác.

Bukiew y żoladz ná s. Michal
zbierác.

Stare kury y kókośy w Jesieni
iść á mlode chować.

Pó s. Gówole mięso wędzić y w
beczki solić.

Gruski które siac w Jesieni do-

stawiać / trzeba ie w Páździerniku
zbierác gdy piękna pogoda y sucho.

Wśelacie owoce gdy przybywa
Miesiąc / nie psuic gálesi / trzeba
obrywac : o czym szeroko pier-
wszej Cząści Księg moich Żumiano-
skich w Kiedze trzeciej która ten ty-
tuł ma : *Winnica, Ogród, Sad, pi-
salem.*

Sieczki dla bydła rzeźać.

Kąpuste w beczki solić.

Chrost robić ná palenie w ostas-
tniej kładzić.

Ná niektórych też miejscách ro-
le y ogrodne polá przed żimá bywać
ia odwracane / dla przyszłego letne-
go y Jesiennego siania.

Liście gdy nierychło opada / żu-
czy twarde żime.

Pod ten czas trawá bydłu nie
jest pożyteczna / bo ie tylko rozrył
y brzuch im nápełnia / á nie wiele
pośliá.

O tym czasie bydło y cielęć a poz-
czyniać chudnąć / przetoż potrzebá
im zgonin / plew / czasem podawac /
gdy sie młoci.

Który poddany o tym czasie do-
mu nie popráwi / táktemu o Bożym
Narodzeniu w nowiejszy mroz w-
czynić táká dzurę coby v sasiáda
latać doczekał.

Okolo świni y chudziów porzas-
dek być ma / áby tego było ná po-
trzebe do karmienia / y przedzierać
karmić

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

Karmić te stodzinami / chmieliną /
m / y kucharzami.

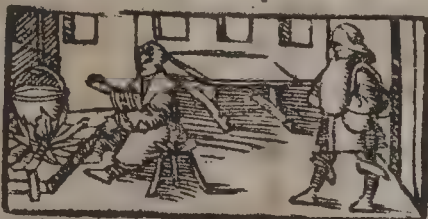
Kadyśadyśa / stara drzewina /
wisnina zbierając palic / z tych naya
lepszy popioł: a jeśli nie zbutwiata /
łosa do rusnic / albo inſze starki z
niey dąć robić.

Dla kurow posłady chować / co
by nie poprzaly i kady sie proſa ro-
dza / iągły tuc y mieliny chować /
bárzo dobre sa dla swini.

Ktory Wiodarz posłedz záściele /
ábo ktora robota zrobi / chloſte / táż
ſe y chłopu choć ſobie omieſtka.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego w Mie- ſiacu Liſtopadzie.

November,

Liſtopad.

*Liſtopada w gárdzi wſy oracz wiatry ſrogie,
W dziaczen dárú Bożego częſtuie ubogie.*

W Oly ſtawić około Wſy-
tekich Swiętych / á żeby nie
pomárzły w mrozy od lo-
du kiedy noc mroźna / podłogi ábo
burku potrzeba coby od nich ſciek-
ło: zgoniny y plewy mieć dla nich
nie zepizale / á karmić ierządnie. Já-
kie woły ná ſumowanie ſtawić /
iábo ie karmić / ſtáynie dla nich bu-
dować / w Częſci wtorey Kłag mo-
ich Ziemi inſkich w Kiedze wtorey
ktora ten tytuł ma: *Rydló domowe*.
piſalem.

Dáni / káplury / geſt / co w ubo-
ſzych wſiach máia być pierwey wy-
bieranie: i táż teſ y we wſiach do-

ſtátecznieyſzych pierwey od chudſza-
ny / bo to táczney y lepiey doſtátecz-
nieyſzy kmiotek umie zachować / y
ná czás Pánu kiedy roſkaza oddać.

Á te ſa dáni Kmiecie.

Czynſ / natem / miodowe czynſe /
gáiorowe dáni / kárczemne / rybne
czynſe / káplony / kókoſy / kury /
chmiel / iáycá / łoy / pieprz / geſi / o-
wies / żyto / pſenica / mánná / ſo-
ładź / orzechy / bukiem / konopie / ſery /
ráki / ſienie. Wtynárſe co ká-
czki biá po 16. groſzy máia dawać.
Co ſmole tá po 18. groſzy. Kowas-
le od elemá weſla po złotych dwu.
Woy kmiécie iádo ſobie po drwádo
boru

Pamięć rebot y dozoru Gospod arskiego.

boru/dla palu : od każdego wozu
groś ieden/także co po rokicim iez-
dza na płoty.

Kmieć ktory czynsz w Wigilia
s. Marcinia nie odda/ktory iest nie-
wielki/nazajutrz po s. Marcinie/
tyle dwoie ma oddać pod wina : o-
procz przylegiego i armarku pod on
czas.

Należy dać mleć na żmnie / bo ta-
ka długo trwa.

Role ktore ieszce nie sa podobrane
y nąmnoione ną iarzywy przyśle Le-
tne/iako na iare żyto/ iaczmiem / na
iara pszenice/ ną karpusta/ y ną in-
ogrodne rzeczy/ może to ieszce tego
Miesiacu wczynie / iesli nie pogody
nie przestódza.

Około s. Marcinia iuz żmnie nie
żamie/ tam iuz około zawarcia po-
rządnego bydła w oborze wszytko
rządnie rozrządzić.

Ną żmnie piecow zewnarrz po-
prawić/ kedy trzeba : gliny też ną
prozne miejsca przyczynie dać / dla
poprawy piecow y kominow. Tak-
że okien/dziwo poprawić.

Ną żmnie prawie przed zamarz-
nieniem wsiac po trośce szczy-
chow dla ranego pożytku/także sko-
roze try.

O s. Marcinie czynsz ma być ode-
bran wszytek razem / przestlego ro-
ku restę/ kaptony/ iacyca/ gesi/ ku-
ry/ chmuel/ i. iako sie wyzsfey wspo-

niowało : mlynich też spi w sfela-
kich kieniec ma być : w ten czas też
przyczynsach prawo ma być y w sfel-
lanych trzywd przesuchanie.

Winy dołoczne y wszytkie porzo-
dki ną ten czas maia też być spisane.
Tamże wrzednikom rozdać pamie-
tne/ gdsie trzeba żmnie budować/
iaticy matery ey przyczynic także sta-
tkow wsfelanych.

Żyto iesli ma być przedawane sko-
ro przed s. Marcinem o tym myśleć.
A ną sie tego Gospodarz pilny
strzedz/ aby w folwarkach za żyto/
y za in- sę zboże wydatek drobny nie
był/bo sie nąydzie za co in- sęgo pie-
niedzy ną folwarkowe potrzeby y
wydatki zebrać.

Gdy niemiasz in- sęy zabawy/dwa
do palenia wożić i te maia być wy-
miarem wożone : wymiar drew-
taki ma być. Ną dłuż drewno umie-
rzywszy/tak rowno maia wszyscy y
iednako wożić/tak lupne iako y klo-
dzine / a dzien ieden odważywszy /
miare wsiac iako wiele wszyscy pod-
dani / albo ktora wies nąwożila : y
tak iuz te miare/ma nąznaczyć za-
wzdy Wrzednik chooby y przy wo-
żeniu drew nie był : byle w dobro-
droge/bo zla zmieni rachunek.

Około s. Marcinia przedżm-
popisawszy y wage / rozdawać
prasać porządnie/ a ną ludzie nie ob-
ciężliwie : bo kedy bedzie wiedzial
wiele

Pamięć robot y dozeru Gospodárskiego.

wiele karmieni / tedy też będzie la-
twoie wiedział / po wiele wrebom
ma rozdawać / przasć a iedne wa-
ge sprasć do mą dla proby wagi /
y dać każdey kmiotowinie nić / aby
według nić przedy. Potym kłeb-
kow dożyżać y dać kłaczom sio-
wać. a potym gdy kłaczecze / o-
bebrawşy dać to pomać ać aby
slichtrą wymoklat potym zważyć
niż dać na blech / iesli waga spelną.
oczym sierz y w pierşy czesci kłag-
moich ziemanskich w kiedże pier-
şy kłora ten tytuł ma Ziemiannin pi-
alem.

Młockow dożierać / aby za dnia
młocić poczynali y przedstawali / y
żeby mierzwiata słome o/obno kła-
bli / najlepşo zaś y nadluszşo na
powrosta y na posyćcie osobno od-
kładali. Wier gdy młoca / każdy na
swo gromade ma słome kłaść / a-
by poznać kłory źle wymłaca.

Groch w suse ma być młocen/
bo skoro zmieknie / z cudnego zaś
dny będzie.

Kiedy się gumnio zachowywa/
tedy trzy dni robia / tedy iedno dwa
dni robić maia poddani / a trzeci
zachowywać na zachowale młoco-
nie gumną.

Kiedy dwa woza poddani / każdy
Włodarz z swej wsi / ze wszytkiem
chłopy do lasa razem iachać ma /
y z lasa do dworu razem przyia-

chać y te dożyżać aby wozy iedna-
kie nakładali / y wszysey wyjeżdżali.

Chrosty na diabimnych wożach
kłaść kmiotom wozić iako siano
abo żyto wożat tak do groduzenia
iako y do naprawowania drogi /
grobli.

Gdy sobie po drwa iada nie
mają do palenia rabać ze pnia / ied-
no leżące na drwa gadne. A
gdyby leżące nie było wboru /
tedy tam rabać kadyby mnieysza
škodą była / pniow wysokich nie-
zostawiać y wierchowisk nie od-
chodząc.

Może też tego Miesiaca drze-
wo ze pnia rabać na budowanie /
na schodzie Miesiaca w ciepły
dzien y suchy. Moze też według
czasu / pogody y zwyczaju / rozma-
te drzewa przesadzając / obrzynając /
gnoiem okładać / y młode drzewa
pod spódkiem okopywać / y ziemia
dla mrozu korzeni przykrywać z
myślistwem ze pszy z sieciąmić. z
ptaki bawić się.

W tym Miesiacu trzeba dobrze
gosić karmić tedy beda tym przedze-
niosły / y tym rychley młode gosieta
wylega. Trzeba ie iednak tak kar-
mić żeby nie przetyły.

Gosić folwarkowe pierwey ied-
potym gdy tego wszytkiego nie stą-
nie y kmiot wybierac koleiz. A
gdzieby taki roschod był / żeby ie z
folwark

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

folwárkow y od kmięci nie sstawá-
to / tedy to opátrować / y kupować
lecie / kiedy to na tánię y także kury.

W każdóy folwárku mnię być nie-
ma / ale wiecy być może / w wiel-
kich folwárkach / kókośy kópá 1.
g s i stárych kópá 1. co by sie legły y
nosły iáycá / oprocz gásiorow.

Kury sie lega cały rok poczyniły
w post aż do s. Marćina / gási ie-
dno raz ale dobrze.

Cztery Niedziele przed Bożym
Urodzeniem y cztery Niedziele po
Bożym Urodzeniu / trzeba by-
dło dobrze karmić y opátrować /
bo mu to będzie przez wszystkie zima
bárzo pomocno. Abowiem choć
mu sie tak potym nie będzie doda-
wało / gdy karmi ubywa / iednak
przećie lepiej wytrwać będzie mo-
gło potym niż pod inšy czas. Nie
potrzebá mu iednak z przodu po-
trawu dáwać / bo gdy sie go przyu-
czy iść á potym go przez całą zi-
mę mieć nie będzie / bárzo niszczcie.

Jaka pogoda W Listopadzie
bywa / taka też y w Márcu bywa.

W Listopadzie nie trzeba cięłót
odsadzać bo prędko zdechną.

Prosieta które sie w Listopadzie
rodzą rzadko sie uchowáją y po-
spolicie zdycháją.

Pod ten czas trzeba mieć niektóre
kókośy w ciepłym miescu / iáko w
piekárni / aby nosiły świeże iáycá.

Tego też Miesiaca przypuszczá-
to kózłá do kóz / y báráná do owiec.
Tego Miesiaca poczynáją dziełki
kózłiel przósć y pierze dzieć / á trwa
to przez całą zimę / aż do postu.

W Listopadzie / w Grudniu / w
Styczniu / w Lutym / mogą być
wieprze bite / także krowy / woły /
ciętá / skopy / bárány / ić. y w be-
czki solone y wędzone ná przyszły
czas dla potrzeby domowej.

Do cząstki Miesiaca najlepiej
wsiadłót / słurowe drzewá
osi przed pełnią ábo trzy dni po peł-
nię przesadzać y inše drzewá owoc-
rodzące / także pniaki / w któreby
kto przysłył Wiosny chciał szeptić.
Także brzośłót / miowe y migdał-
owe kóśki / káśtany / w ziemia
mogą być sádzóne w gárnkách / á-
by sie w izbie / ábo w piwnicy cie-
pley przez zimę puszcáć / á potym
w Márcu może ie przesadzać. Já-
ko sie z cudzoziemstwi dziełkami
obchodzić sádzócie / szeptac y ná
zimę khowáć / w pierwszey części
ksiąg moich Ziemianstich w Ásiaz-
dze trzeciej która ten tytuł ma: W in-
nicá, Ogród, Sad, pisałém.

Śiá iá groiem nakrywać które
w ogrodách aż do Wiosny zostáją.

Gdy sie stáre posyć ie posyć á
niegodzi sie go poprąwić / tedy od-
dársky snopki / rzadnie rozmieć /
y potym do obory kładć d la crou.

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.
Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego w Mie-
siącu Grudniu.

December

Grudzień.

Grudzień ograżnym zimnem Roku dokończyma.
A tu kto chce z zimnym być niech ciepłą wżyma.

Zimie wietrzego rozmyśli
trzeba niż lecie/ bo Lato są-
mo w kłaznie roboty: Zima ba-
rzo rada kaze prożnować. A kto zi-
mie prożnuie/ ten lecie musi być le-
niwy/ bo mu to musi przeszkadzać
iż zimie nie przemyślał potrzeby tej
ktora letnym potrzebom przeska-
dza. A ma to pomnieć każdy Go-
spodarz/ iż czego omieska czasu swe-
go/ że tego nie wgoni aż w roku albo
nigdy: bo co zimie ma być Lecie nie
może być/ co w Jesieni ma być to
zimie nie będzie; co na Wiosnę to
też Lecie nie będzie. Karczycow też
czasu takowez/ co iednego omieska
kiedy czas/ drugiego nie wgonisz: a
tak roku długo czekać y przytko/ co
przez niedbalosć albo niepamięć o-
puszcz.

W tym Miesiacu wozie rzeczy
potrzebne za dobrej drogi iako ma-
tacza y budowanie sol. y żyto na
spiek. i. 3e.

Karmne wieprze bić w osta-
tniej quadrze.

Mleśo wieprzowe polciami prze-
dawac/ y sadło calkiem.

Dozierać sławow/ ktore ciep-
cych wód w sobie nie maia/ y od-
dech rybom przerablami czynić/ a-
by sie nie podusiły.

Owczarow y skotakow doziera-
ć/ także pasterza; y w nocy ich bu-
dzić/ aby bydła dogladali.

Cieleta zimie pilno karmić/ y do-
glądać ich.

Maty do kornieg/ kizki/ kulki/
gwozdzie/ maia być robione kiedy
najwietrza noc: bo to przy świetle
zwieczora y przededniem zrobi. do-
mą y tym podobne roboty tych cza-
sow odprawować. A ma sie to od-
prawic przed Bożym Narodze-
niem. Matka ma być w serz/ iako
stoma dwakroć/ a wzdłuż na cztery
lokiele.

Kaniecie

Pamięć robot y dozoru Gospodárskiego.

Ramięć Zimie ná robotę do domu wychodzić máta: á Wzrostek bo Włodarz má tego doyrzec; który posłedzey przyiedzie skrać/ y do domu po wszystkich puścić. A ma w czas z wieczora nakazać robotę: y rano przez wieś idąc zawołać/ wychodź/ wyiezdaj: który nie posłucha zarazem karać/ y który posłedzey przyiedzie/ tak się z nim obchodzić/ iako w szkole z jaki Bakałarz; dąć mu chłoste y pamiętne dobre.

Czeladź záplata/ przyodzierwaniem dobrze opatrzyć á doyrzec á by każdy był pilen swoiey powinności

Pieśń robotá ma być we złą drogę w niepogody/ y ná wiosnę kiedy chude konie cho: podeschnie: kopać/ miná/ grodza/ gardliny wiażanie/ drewno rabanie/ słupow lechowanie/ dyłow do budowania ciosanie/ słaszków ręcznych robienie/ gwozdzi/ gontow/ gnoiow z chlewow wyimiatanie/ nilocenie gdy co jest á potrzeba/ poprawianie zamków/ dworkow siedliś/ taczkowa robotá/ y wszelakie ręczne roboty: á te ręczne roboty pod dachem robić.

Cynu w dobrą drogę nágotować/ aby się infym rzeczom i la nie opatrzenia nie odwoleka odprawa.

Rolow do iazu zimie nágotować/ tyle ile ich potrzeba w dobrą drogę.

Zimie sieci záicze máia mieć chłopkowie/ także y w dworze siatski sposobie: bo po śniegu przedko záiczą posłaćować może/ aby chłopek nie tylko siebie ale y Pána mógł zwierzyńka opatrzyć: bo ná każdým miejscu záiczą znaydzie: y choć który Pan nie myśliwy/ przecie rzadki któryby záiczą nie rad iadał.

Jeśli ziemiá nie dobrze śniegiem przypadnie/ mogą być owce wygnane ná pole.

Doyrzec do owocny przebierać go y wilgotność z niego ocierać/ y potym w suche naczynia zabieć y od mrozu obwarować. Jako rozmaite owoce ná zimę przechować tak własn timer iakoby ie dopiero z drzewa wrwał á zwłascza sliwy/ wiśnie/ grono winá: dostatecznie w kśiedze Ziemiáńskiey moiey ná swym miejscu pisałem.

Gdy rzepe z dolow wybierają/ doly zasypać: bo ten piasek wiatr po polu rozwieie: toż czynić y w boru kiedy karcz kopia.

Theophrastus pise w kśiedze kśiey tytuł dal de tempore: że każde drzewo ktore rabia gdy slonice jest w byku w kozerożcu y w pannie (bo to są ziemne znaki) ná schodzie miesiąca/ także w pierwszych dniach trzech/ iako po pulnocy abo poranum/ póki slonice nie wzniedzie; takowe drzewo bywa trwałe/ nie zgniye y robacy go nie rozga/ á im bedzie

Pamięć robot y dozoru Gospodarczego.

stärke tym będzie twarde i ledwie
nie tak twarde jak kamień.

Chroś na płoty gotować / y z pra-
cia kładź pleść kofe / pulkości / klat-
ki / bantki ola gołebi gdzie to umieją:
także y wiecierze na ryby / bo to do-
ma siedząc czaji zimna y niepogody
sprawie się może.

W Studniu łowia wilki / lisy /
dolami / stopcami / r. / śidłami / iako
w teorym królu zwyczaj tego jest:
także Europawy / iarzybki / śidłami /
śieciami / r. / które rozmaite sposoby /
łowienia zwierzo y ptastwa / w
wtozey części ksiąg moich Ziemi-
skich / w księdze czwartej która ten
tytuł ma: *Myśliwo* opisałem.

W wielkie zimna trzeba pilno
bydła doglądać / karmić y żywności
mu dodawać: dziury w chlewach y
w stajniach wykłać / aby ciepło by-
dło stało. Bydlnik ma być porządny
w oborze dla bydła. A gospodarz y
gospodyni dobra / memaż sie lenić
raz dwa trzy przez dzień / rano / w
południe / y w wieczor / do wszystkich
staień / obor / chlewów dozierać: i-
ako by było opatrzone.

Garbka y poślednieysza karmia /
przed Bożym Narodzeniem pier-
wey ma być bydłu dawana / bo na
ten czas wszystko smaczno bydło je.

*A jeżeli już roboty skończyli, czas nam będzie wyczęć na zegar który każ-
demu Gospodarzowi jest bardzo potrzebny.*

Chude bydło karmić plewami sę-
n / igumi / a słomy im przydawać
nie wszystko siłna: konie robotne
otrebami z siewka karmić.

Niekorzy Gospodarze piek-
tym Miesiacu tak wiele chleba aby
go mogli mieć aż do Świątek (i-
ako widział w Niemcech w Ksie-
stwie Bawarskim) bo powiada-
ją bardzo długo trwa: wolno spro-
bować.

Drog niepotrzebnych y ścieś-
nieżytą ziemię sprzed.

Skopy wozic / bo sie te na Lato
przydać mogą.

Popioły zbierać / bo to wielka
szkoda do roku / kiedy w piecach / abo
na kuchni go nie zbierając / wniwecz
obracają.

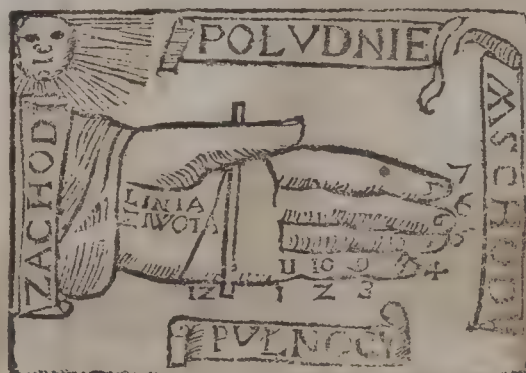
Drewo na cały rok kładź nara-
bować w tym Miesiacu / iedne pod ryby /
drugie do komina / do pieca / do chle-
ba / do kuchni / y każde osobno w stor-
sy włożyć porządnie.

Począwszy od Studnia aż po-
dzień y noc na Wiosne rowny nie
będzie / przypuszczając ciernozą do
świn / tedy sie lecie prosić boga.
Dla dziecięci swin dosyć ieden kie-
noz: a każda samica gdy sie oprosi
w osobnym chlewie mieć trzeba z
prosiętami.

Słoneczny zegar ábo kompás ná lewéy
ręce dla oraczow, kursorow, flisników, y infzych
ludzi ná morzu y ná lądzie v vędrovnych táčno opifány.

Tę figurą pożąnuieć iako liczbe godzin na palcach
poznawać maß.

Naprzód między około ręki
cztery części świata opisane
iako nad wielkim palcem Potu-
dnie, pod ręką Północy, na prawey
stronie Wschod słońca, na lewey
Zachod słońca.

Pewotore mney baczenie / na to
co wronatrz jest na wielkim pól-
cu napisano to jest Gora wielkie-
go pólca.

ci/ to sie wstalo milskiego palca k's d' k'onec rali linia; k'ora zowu Linia
zymota.

Czwartą: rozgęta między wielkim półem i pięć sym podle wielkiego / w órnodku gdzie się poczyna linia żywota / zeh i z i a m i o n a siemka która pro-
sto w órnodku poślanien / dawadładzie cien dla pokazania godzin: kros-
ta tak długa ma być iżby ugił palec śladujący aż do liniey która zowa linia
żywoć po polsku: linia vite polá linia.

Pálce v teti cef sa nazývane :

Pierwszy palec zowa wielki i palec : po łacinie	Polex.
Drugi zowa śródkowy : po łacinie	Index.
Trzeci zowa środkowy i po łacinie	Medius.
Czwarty zowa do złoty palec : po łacinie	Annularis.
Piąty zowie pospolity człowiek do ucha palec : po łacinie	Auricularis.

Jaťo lieby godžin ná lewey rece y iey pálcách poznáwać.

Godziny przed Południem.

Ligba tteralest niewinacz na palcach na piermnych szlontech / takto na
palcu

palcu skazującym liczbą 5. znaczy godziny przed Południem.

Na średnim palcu wewnątrz jest też liczba 6. a ta znaczy 6. godzinę przed Południem po wschodzie słońca.

Na palcu który zowa odzłotą palec / stoi także liczba 7. na pierwszym członku: a ta znaczy siedm przed Południem po wejściu słońca.

Na małym palcu na pierwszym członku stoi liczba 3. a ta znaczy osm godzinę przed Południem.

Na tymże palcu niżej stoi liczba 9. a ta znaczy 9. przed Południem.

Pod nią liczba 10. a ta znaczy 10. przed Południem.

Pod tą niżej stoi liczba 11. a ta znaczy 11. przed Południem.

Pod tą jeszcze niżej stoi liczba 12. a ta znaczy godzinę w Południe.

Następują godziny po Południu.

Teraz poczniemy godziny przed południem poznawać.

Przy leżbie na małym palcu położony gdzieś siedemście stoi jest liczba 1. a ta znaczy jedną godzinę w południe.

Przy końcu drugiego członka palca małego na którym wewnątrz 10. stoi / także przy nim stoi 2. a znaczy drugą godzinę po południu.

Przy końcu trzeciego członka palca małego gdzieś w środku stoi 9. tamże przy tejże liczbie 3. stoi / a znaczy trzecią godzinę po południu.

Na końcu pierwszego członka palca małego na którym w pośrodku stoi 3. tamże też przy nim stoi 4. a znaczy 4. godziny po południu.

Na palcem bliższym małego na którym stoi we wnątrz 7. nad tą liczbą stoi 5. a znaczy piątą godzinę po południu.

Na średnim palcu na którym we wnątrz 6. stoi / także też 6. nad nim położono: a ta 6. znaczy szóstą godzinę przed południem.

Na wskazującym palcu na którym 5. we wnątrz stoi / nad nim 7. naznaczono / która liczba znaczy siódmą godzinę po południu.

O poznawaniu czterech Części świata.

Na południemiej bacznie / gdzieś koniec stomki albo żdźbła postawie / tam jest Południe / porzym palec Wschod słońca postaw / koniec ręki Zachod / grzbiet ręki Północ / a tak poznasz cztery Części świata i zaliczaj i co wyżej będzie stomka albo żdźbło postawiał.

Jako

Jako słomkę w rękę wziąć / y iako przez cień iey każdego dnia
gdy słonce świeci godzinę poznawać przed południem y po
południu.

Gdybys chciał wiedzieć o ktorej godzinie jest : wes prosto słomkę albo
proste drewnko / albo rękoięć od noża / ktore tak długie iako długi
palec jest skłaniający podle wielkiego / aż do liniey ktora zowa linia żywota
(co na figurze obaczyć możesz) ma być : Te słomkę / drewnko / albo
rękoięć od noża połóż na początku liniey żywota / y przyćśni ją wielkim
palcem do liniey aby mogła prościej stać : Co gdy wezmiesz / wpatruj na
ktory członek palca albo ręki ciętej słomki podaje : a tak będziesz wiedział
godzinę : iedno trzeba stać dobrze dla słonca : O czym niżej.

Jako ciało y lewą rękę trzymać y postanowić dla cienia.

Gdy ius sobie słomkę weźmie iako się wyżej wspomnielo dobrze
rozmyślony y na początek liniey żywota ją postanowi y prosto stać
mać będziesz / wpatruj się abyś lecie ślinal tak / żebyś słonce wysiła iedno
Gdy to będzie / trzymaj lewą rękę z słomką wolno tu boku swemu le-
wemu / a obracaj się z lewą / tak długo aż ci słonce na rękę dobrze świecić
będzie / patrząc się aby cień od gorki wielkiego palca konczył się : to jest że-
by się cieniem linia żywota rozciągnął / iako na figurze stoi : a tak ci potra-
że cień od słomki godzinę lecie / iako się wyżej wspomnielo.

Jako słomkę trzymać / ktoby chciał godzinę z siebie poznać.

A gdybys chciał z siebie o ktorej godzinie jest poznać / obroć się twarzą
do słonca / tak aby słomka przeciwko słoncu potworzyła, a w innych
rzeczach tak sobie postępuj we wszystkim / iako lecie trzeba postepować.

K O N I E C.

22
22

18
15
12
9

Wasa - kop

11111
Heden kop

Heden kop

15

gave

5

Heden kop

15

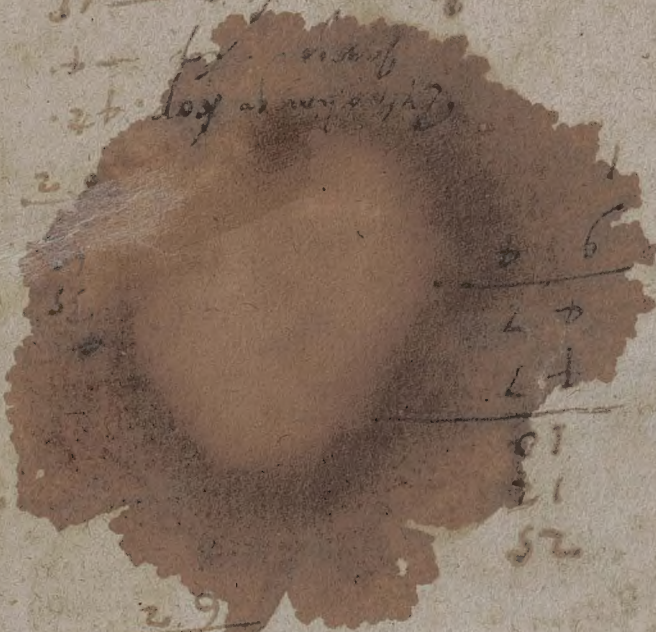
Heden kop

4

Heden kop

42

20

9
4

4
7

4
7

10

10

10

25

20
10
10
10
10
20

20

17

10

10

10

10

Heden kop
Heden kop
Heden kop

20

15

10

O

GO

D

W Dr

brak na królu kart. iterech.

